

Geïntegreerd jaardocument 2017

Juni 2018

Leidse instrumentmakers School
Einsteinweg 61
2333 CC Leiden
www.lis.nl

Voorwoord

In het studiejaar 2016-2017 kon voor het eerst de uitbreiding van de school worden benut. Het aantal kinderziektes was minimaal en de reacties van studenten, personeel en bezoekers zijn onverdeeld positief.

Hoewel het aantal ingeschreven studenten iets minder is toegenomen dan verwacht in ons meerjarige scenario zijn de financiële jaarresultaten positief en de vooruitzichten nog steeds in lijn met de meerjarenbegrotingen. De laatste 380 k€ tranche van de investeringssubsidie voor ons Centrum voor Innovatief Vakmanschap op het gebied van Life Sciences & Health (CIV-LSH) werd toegewezen omdat we op nagenoeg alle punten onze doelen bereikt hadden. Technische instrumenten voor Life Sciences & Health zijn nu een aantrekkelijk geïntegreerd onderdeel van ons curriculum. In 2017 is begonnen met de ontwikkeling van een andere curriculumverbreding “Instrumentation for Space”, mogelijk gemaakt door een subsidie van ruim 500 k€ over vier jaar van het Regionaal Investeringsfonds en een donatie van 100 k€ van Holland-Rijnland. Curriculumverbredingen zijn van belang omdat het bedrijfsleven op deze specialisaties aandringt en ze de studenten aanspreken.

Een andere direct aan het onderwijs verbonden ontwikkeling betreft de opening van een Haas Technical Education Center binnen de muren van de LiS dat toegang geeft tot moderne computergestuurde (CNC) bewerkingsmachines. Ook de inzet van eenvoudigere CNC-machines in het eerste studiejaar draagt bij tot de voortschrijdende modernisering van het machinepark.

Met gepaste trots kunnen we melding maken van het feit dat het Centrum Hoger Onderwijs Informatie haar jaarlijkse keuzegids mbo heeft gepubliceerd en dat de LiS ook dit jaar weer de kwaliteitszegel “Topopleiding” heeft bemachtigd. De internationale waardering van de kwaliteit van de school blijkt onder andere door de stageplaatsen bij CERN in Genève. Ook de start in 2017 van de hogere beroepsopleiding voor Precision Engineering op de Hogeschool Inholland die samen met de LiS is opgezet en verzorgd zal worden, mag natuurlijk niet onbenoemd blijven.

Niet alleen worden er regelmatig inhoudelijke curriculum veranderingen ontwikkeld, ook de ondersteunende diensten worden steeds professioneler en efficiënter. De financiële processen zijn nu goed op orde en ingebed in de organisatie, alle noodzakelijke formele reglementen zijn gemoderniseerd en gepubliceerd, en een persoonlijk ontwikkeltrajectprogramma voor personeelsleden is van start gegaan.

Ten slotte melden wij dat de “Vereeniging ter Bevordering van de Opleiding tot Instrumentmaker” die de LiS ruim 100 jaar heeft bestuurd, na een statutenwijziging is omgevormd tot een vereniging voor LiS-alumni. Daarmee zijn alle formele banden met de Stichting LiS verbroken. De Vereeniging, zoals ze nu kortweg heet, vervult echter een belangrijke taak voor de school door het alumnibeleid gestalte te geven.

Het succes van de uitbreiding is dus niet beperkt tot het gebouw zelf maar is steeds meer merkbaar in modernisering, professionalisering, verdieping en verbreding van de school en van het vak Research Instrumentmaker.

Het bestuur van de Stichting Leidse Instrumentmakers School

Leeswijzer

Voor u ligt het geïntegreerd jaardocument van de Leidse instrumentmakers School, waarin wij u informeren over de gang van zaken in 2017. Het bestaat uit twee delen, deel A en deel B.

Deel A met als eerste hoofdstuk 'De School', bespreekt onze missie en de organisatiestructuur. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele markante gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hoofdstuk 2 gaat over de LiS studenten en het onderwijs in het studiejaar 2016-2017. Om een goed inzicht te geven in het rendement van de opleiding volgen we de studenten per 'cohort', naast de gebruikelijke weergave in diploma- en jaarresultaten. In hoofdstuk 3 staan de medewerkers centraal. Hoofdstuk 4 beschrijft onder de noemer publiek-private samenwerking de relatie met het bedrijfsleven en de semioverheid, en de speciale rol die de stichting LiS TOP hierbij speelt.

Deel B begint met de financiële verantwoording in hoofdstuk 5. Hoofdstuk 6 bevat de continuïteitsparagraaf. Het verslag van de Raad van Toezicht staat in de eerste bijlage. Het uitgebreide financiële verslag is in een afzonderlijk stuk vastgelegd.

Dit gehele geïntegreerde jaardocument, inclusief het complete financiële verslag, is voor iedereen beschikbaar op onze website als pdf-bestand.

Instelling	Leidse instrumentmakers School (LiS) Einsteinweg 61, 2333 CC Leiden
Telefoon	071 568 1168
E-mail	info@lis.nl
Website	www.lis.nl

Inhoudsopgave

Deel A

Voorwoord.....	3
Leeswijzer	4
1 De school.....	6
1.1 De Leidse instrumentmakers School	6
1.2 Visie en ambitie	6
1.3 Strategie	6
1.4 Organisatiestructuur	6
1.5 Bestuur en Toezicht.....	7
1.6 Verantwoording directievoering	7
1.7 Medezeggenschap	9
1.8 Ouders	9
1.9 Alumni.....	9
1.10 Faciliteiten	9
1.11 Markante gebeurtenissen.....	10
2 De LiS studenten.....	10
2.1 Herziena kwalificatiestructuur	10
2.2 De keuzedelen	10
2.3 Investeren in de menselijke maat, studieloopbaanbegeleiding	11
2.4 Ontwikkelingen in de school	11
2.5 Beroepspraktijkvorming (BPV).....	11
2.6 Examinering.....	11
2.7 Studententevredenheid	12
2.8 Beroepskolom.....	12
2.9 Onderwijs in cijfers.....	12
2.10 Kwaliteitsborging.....	13
3 Medewerkers LiS	14
3.1 Beleidsontwikkelingen	14
3.2 Medewerkerstevredenheid	14
3.3 Deskundigheidsbevordering.....	14
3.4 Personeel in cijfers.....	14
4 Publiek-private samenwerking	15
4.1 Bedrijfsleven	15
4.2 LiS TOP.....	15
5 Financiën	19
5.1 Financieel beleid.....	19
5.2 Toelichting bij het exploitatieresultaat	19
5.3 Balans en financiële kengetallen	20
5.4 Treasury beleid	22
6 Continuïteitsparagraaf	22
6.1 Kengetallen organisatie.....	22
6.2 Meerjarenbalans en meerjarenbegroting.....	24
6.3 Risicoanalyse.....	26
7 Bijlage: Jaarbericht 2017 van de Raad van Toezicht	28
8 Bijlage: Commissies	29
9 Bijlage: Donateurs	30
10 Bijlage: Notitie helderheid	31
11 Bijlage: Lijst met afkortingen	32

Deel B: Jaarrekening

1 De school

1.1 De Leidse instrumentmakers School

De Leidse instrumentmakers School (LiS), waarvan in 1901 het fundament is gelegd door Nobelprijswinnaar Prof. Dr. Heike Kamerlingh Onnes, is een mbo-vakschool voor precisietechniek, waar alle studenten de opleiding Research Instrumentmaker volgen. Precisietechniek is de vaardigheid om producten te realiseren, waaraan hoge eisen worden gesteld ten aanzien van de vorm- en maatnauwkeurigheid en/of snelle en precieze positionering. Research Instrumentmakers werken onder andere in de lucht- en ruimtevaart, de hightech-industrie, private en universitaire onderzoeks- en ontwikkelingsinstituten, en op het gebied van medische precisie-instrumenten en techniek. Vakbekwaamheid en innovatiekracht gaan hand in hand en dragen bij tot de alsmaar toenemende vraag naar LiS afgestudeerden.

1.2 Visie en ambitie

In ons onderwijs gaan we uit van de visie dat we, door onze studenten intensief te begeleiden bij hun leerproces, de praktische vakbekwaamheid op een hoog peil brengen. De school spant zich voortdurend in voor een veelzijdig en modern machinepark om studenten vertrouwd te maken met recente ontwikkelingen en te laten uitblinken op gebieden van precisie en innovatie.

Het toenemend maatschappelijk appèl op (afgestudeerden van) de LiS als nationale vakschool is door ons vertaald in de volgende ambities voor de periode 2015-2020:

- Groei van 220 naar 400 studenten zonder verlies aan onderwijskwaliteit. Het maximum van 400 studenten is een bewuste keuze omdat grootschaligheid niet past in de LiS onderwijsvisie.
- Versterking van de publiek-private samenwerkingen.
- Excellente kwaliteit ook in ondersteunende diensten en faciliteiten.
- Verbreding o.a. door meer medische precisietechniek en instrumentatie voor de ruimtevaart, en verdieping o.a. door een doorlopende leerlijn met een aansluitende hbo zonder verlies van focus op de precisietechniek.
- In samenwerking met collega mbo-instellingen studenten in staat stellen aan de LiS hun opleiding af te maken als Research Instrumentmaker.

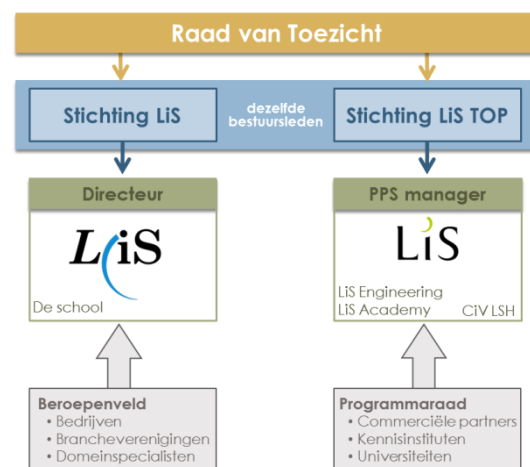
Het onderwijs wordt gegeven zonder onderscheid naar ras, sekse of nationaliteit en met respect voor de godsdienst of levensovertuiging van de studenten, hun ouders, en de docenten.

1.3 Strategie

De strategie van de LiS is het versterken van onderwijskwaliteit, onderwijsrendement, en professionaliteit in een goed functionerende organisatie.

1.4 Organisatiestructuur

De branchecode van de MBO Raad dient als uitgangspunt voor de huidige organisatiestructuur en voor het handelen van de toezichthouder, bestuur en directie. De structuur is weergegeven in Figuur 1 en voldoet ook aan de overheidseisen met betrekking tot de eind 2012 verkregen investeringssubsidie vanuit de regeling Top-techniek in bedrijf voor het LiS Centrum voor innovatief Vakmanschap (LiS CiV) met extra aandachtsgebied Life Sciences and Health (LSH). Dit is een publiek-private samenwerking (PPS) met de LiS als penvoerder. Het bestuur van de stichting LiS stelt een directeur aan en delegeert aan hem het dagelijkse management dat noodzakelijk is voor het aanbieden van excellent middelbaar beroepsonderwijs.

Figuur 1. Organisatiestructuur LiS

Het bestuur van de Stichting LiS is ook het bestuur van de Stichting LiS TOP. Deze laatste stichting is specifiek opgericht om vorm te geven aan de PPS tussen de LiS, bedrijfsleven en kenniscentra. Het al vele jaren bestaande LiS leerbedrijf wordt hierin ook opgenomen en profileert zich vanaf begin 2013 onder de naam LiS Engineering. Onder de naam LiS Academy worden na- en bijscholingscursussen gegeven op het gebied van research glasblazen en precisie-

techniek. Het stichtingsbestuur heeft een PPS-manager aangesteld en mandateert aan hem het volledige dagelijkse management om de doelstellingen van de stichting te verwezenlijken.

De noodzakelijke coördinatie tussen LiS en LiS TOP vindt plaats op drie niveaus: operationeel tussen directeur en manager, beleidsmatig door het gecombineerde stichtingsbestuur, en door een en dezelfde Raad van Toezicht (RvT). Deze toezichthouder benoemt ook de leden van de stichtingsbesturen. De besturen bestaan in ieder geval uit een voorzitter, een penningmeester en een secretaris. De secretaris is ook de secretaris van de RvT (zonder er formeel lid van te zijn).

De dagelijkse leiding is in handen van de directeur ing. D.W. Harms, ondersteund door de manager Onderwijs, B. Schouten, en de manager Bedrijfsbureau, mw. N.E.M. van Gijzen.

1.5 Bestuur en Toezicht

De LiS heeft een breed samengestelde Raad van Toezicht, met deskundigheid op divers terrein en vertegenwoordigers van het afnemend veld. In 2017 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden: mr. J.E. van der Boon (voorzitter), directeur bedrijfsvoering Universiteit Leiden, R. van den Brink, teamleader assembly & integration Airbus Defence and Space Netherlands, drs. H.G.M. Coolen, oud-directeur ABN-AMRO en drs. R. Nefkens, directie Hembrug. Als lid traden terug: ir. drs. I. Molenaar, oud-directeur kenniscentrum Hout en Meubilerij en dr. H.C.C. Werij, director of research technical sciences TNO, waardoor twee vacatures ontstonden. Eén vacature is inmiddels vervuld door mevrouw J.H. Everts-van Driel, lid College van Bestuur Onderwijsgroep Zuid Hollandse Waarden.

Het bestuur bestaat uit dr. A.J. van Strien (voorzitter), o.a. gepensioneerd Shell-manager, dr. H.B. Brom (secretaris), gastwetenschapper bij de afdeling Natuurkunde van de Universiteit Leiden, en prof. dr. P.H. Kes (penningmeester), emeritus-hoogleraar Natuurkunde aan de Universiteit Leiden.

Bestuur en Raad van Toezicht hanteren de branchecode “Goed bestuur in de BVE-sector” van de MBO Raad en het “Platform Raden van Toezicht mbo-instellingen” als uitgangspunt voor haar handelen. Bestuur en RvT zijn onbezoldigd.

In 2017 hebben vier gezamenlijke vergaderingen plaatsgevonden van het bestuur en de Raad van

Toezicht. Elke vier weken werden door bestuur en directiemanagementteam de lopende zaken besproken en de gemeenschappelijke vergaderingen van bestuur en RvT voorbereid.

1.6 Verantwoording directievoering

Resultaten

De LiS heeft in het jaar 2017 gemerkt dat groeien soms ook minder gewenste ontwikkelingen mee kan brengen.

Een groter dan gebruikelijk aantal vertrekkende eerstejaars, heeft het aantal ongediplomeerde schoolverlaters sterker opgedreven dan voorzien. Een schoolloopbaan beëindigen is betreurenswaardig, echter als dat in leerjaar 1 gebeurt, is het meestal eenvoudig de weg te vinden naar een opleiding die beter past. Het LiS-decaanate besteedt hier veel aandacht en ondersteuning aan en het VSV-resultaat (vroegtijdig schoolverlaters, die volledig ongediplomeerd op de arbeidsmarkt komen) is dan ook niet in gevaar.

De LiS gaat er vooralsnog vanuit dat het hier gaat om een groeistuipe en niet om een nieuwe tendens. Desondanks zijn er maatregelen getroffen om de procedures voor instroom en doorstroom van studenten te verbeteren. Het nieuwe kwalificatiedossier dat in schooljaar 2017-2018 ingevoerd is t/m leerjaar 2, kent een evenwichtiger verhouding tussen formatieve en summatieve toetsing. Dit betekent voor de student dat niet alle tentamens directe weerslag hebben in de eindresultaten en dat er meer ruimte is voor ‘leren’. Ook is het dossier veel beter opgebouwd en zijn de leerdoelen beter toetsbaar. Ook met het oog op de intensievere controleprocedures van de examencommissie, is dit een gunstige ontwikkeling.

Nieuw aangemelde studenten doorlopen in een bijgestelde intakeprocedure eerst een traject van uitgebreide informatie en zij zijn minimaal een dag in huis om de cultuur van de LiS in alle aspecten goed te leren kennen. Het gewenste effect daarvan zal bij de instroom voor studiejaar 2018-2019 merkbaar zijn.

Managementontwikkeling

Een andere groeipijn betreft de interne organisatie en cultuur. Van hoog tot laag is door iedereen gemerkt dat onze kleine school zowel aan de buitenkant als aan de binnenkant een veranderingsproces doorloopt.

De school ziet er inmiddels zeer professioneel uit, maar de vraag is of dat ook gezegd kan worden

van de vitale processen en van het personeel. Zonder uitzondering hebben alle personeelsleden gemerkt dat oude werkwijzen niet meer goed uit te voeren zijn en ook dat het onmogelijk is om van bijna alle studenten uit het hoofd te weten welke aandachtspunten er precies zijn. Een goed functionerend en effectief informatiesysteem is dan ook van vitaal belang en dient opgezet, onderhouden en gevoed te worden door personeel dat er ermee kan omgaan. Dit is een ware cultuurverandering voor de LiS, die in 2017 in gang gezet is en die de komende jaren nog veel zal vergen van directie en management. Onder begeleiding van een externe deskundige is van alle betrokkenen, van hoog tot laag (bestuur, directie, management, docenten, administratie etc.) een profiel gemaakt van de persoonlijke drijfveren en sterke en zwakke kanten. De bedoeling hiervan is dat men beter weet wat men van elkaar kan verwachten en waar het nodig is om versterking aan te brengen.

Kwaliteit

Het jaar 2017 brengt de eindstreep in zicht van het kwaliteitsplan mbo, al wil dat natuurlijk niet zeggen dat kwaliteitszorg na 2017 op zal houden als aandachtsgebied. Onze voornaamste zorg is het bestendigen en vasthouden van het bereikte niveau en dat is geen eenvoudige zaak. Ook het personeel is hier bezorgd over en doet zijn uiterste best om bij te dragen aan het behouden van onze goede naam. Bestuur en directie hebben de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat deze zorgen weggenomen kunnen worden en dat er geen gevoel van onrust ontstaat bij onvermijdelijke tegenslagen.

Bij de inspectie-onderzoeken waarin naar kwaliteitsborging gekeken is, heeft de LiS altijd kritiek gekregen op de veelheid aan plannen en het gebrek aan onderlinge samenhang. Het management heeft hierin de rol om het kwaliteitsbewustzijn te stimuleren en op peil te houden, toe te zien op de uitvoering van het beleid, de noodzakelijke innovatieprocessen in kaart brengen en tot stand te brengen en vooral prioritering aan te geven en de voortgang van e.e.a. te bewaken. Een goede set gereedschap om de kwaliteit te kunnen meten en evalueren is hierbij een belangrijke voorwaarde. Op dit terrein is nog veel te doen, maar er zijn ook belangrijke vorderingen gemaakt. Zo worden er al veel instrumenten gebruikt om het onderwijs te evalueren, om opbrengsten te meten, de tevredenheid van studenten en beroepenveld te meten en om de diverse bedrijfsprocessen uit te

voeren en de kwaliteit ervan op het gewenste niveau te houden.

Ook verhoging van de kwaliteit van de administratieve processen vormt in een kleine organisatie een grote uitdaging, omdat dit vrijwel altijd gepaard gaat met het vergroten van bureaucratie. De LiS is steeds beter in staat om hier professioneel invulling aan te geven, maar er is nog veel te doen. Het realiseren van de doelstellingen van het kwaliteitsplan mbo is dan ook zeker geen eindpunt maar het begin van een naar verdere verankering en verbetering.

Besteding gelden kwaliteitsagenda

De LiS heeft in 2017 veel van de gestelde doelen bereikt. Zo is het taal- en rekenonderwijs met de extra financiële impuls op het vereiste niveau gebracht en verloopt de centrale examinering hiervan vrijwel vlekkeloos. De studenten zijn hierover ook tevreden, getuige een score van 8,4 voor onderwijs en examinering, tegenover een landelijk gemiddelde van 6,7

De school groeit en vooral de noodzaak om voldoende vierdejaars projecten te vinden baarde de schoolleiding zorgen. Onder meer door het organiseren van bedrijvenmarkten heeft de LiS echter zoveel bedrijven en instellingen aan zich weten te binden voor afstudeerprojecten van niveau dat er in 2017 zelfs een tekort aan studenten was voor al deze projecten. Veel van dit surplus is vervolgens als PPS-samenwerkingsproject alsnog uitgevoerd, tot tevredenheid van de opdrachtgevers. Het was daardoor tevens een belangrijke bijdrage aan het succes van de integratie in het onderwijs van LiS TOP, de PPS-organisatie van de LiS.

In 2017 is de hogeschool Inholland in nauwe samenwerking met de LiS gestart met een hbo-PE (Precision Engineering) opleiding. Er is op kleine schaal gestart, maar de opleiding kreeg goede recensies van studenten en de andere geledingen binnen Inholland. Hbo-PE begint zijn positie in het hbo-aanbod te vinden en de verwachting is dat er voor volgend cursusjaar veel meer aanmeldingen zullen bestaan.

De studentengroei van de LiS ligt niet geheel op schema, door een groter dan voorzien aantal schoolverlaters in leerjaar 1, in schooljaar 2016-2017. De hogere instroom in schooljaar 2017-2018 was daardoor voor een deel weer tenietgedaan, wat ook zijn ongunstige weerslag heeft gehad op de diplomaresultaten van 2017. Daar staat tegenover dat de vierdejaars projecten van de in

2016-2017 meer dan 25% LSH (Life Sciences & Health) gerelateerd waren.

Met de extra kwaliteitsgelden is er ook voor gezorgd dat het intensieve opleidingsprogramma van de LiS gehandhaafd kon worden. Ieder leerjaar kent hierdoor minimaal 1200 geprogrammeerde onderwijscontacturen. Het werken met een kwaliteitsplan heeft ons ook geholpen om scherp te blijven op belangrijke kwaliteitsparameters. Ook heeft het ons getraind in het gewend raken aan resultaatafhankelijke bekostiging, hetgeen in de komende jaren steeds vaker zal worden gehanteerd.

Over het geheel genomen zijn we tevreden met de bereikte resultaten en weten, door het werken met een kwaliteitszorgsysteem, steeds beter waar er nog zaken beter moeten. Dat is voor de resterende looptijd van de kwaliteitsagenda vooral gericht op het studiesucces en op de instroom van nieuwe studenten.

1.7 Medezeggenschap

De leden van de gekozen personeelsvertegenwoordiging (PVT) zaten in mei 2017 aan hun zittingstermijn van vier jaren en stelden zich niet opnieuw verkiesbaar. De school is toen overgegaan op PV (personeelsvergadering) als instrument voor medezeggenschap. In 2018 wordt onder het personeel de wens gepeild om een PVT nieuw leven in te blazen. De relatief kleine omvang van de school, de goede collegialiteit en het veelvuldig informele overleg maken tot nu toe formeel overleg in een ondernemingsraad overbodig. Een ondernemingsraad is wettelijk ook niet vereist.

Figuur 2. Vier (van de vijf) leden van de studentenraad en de directeur.

De studentenraad is een wettelijke verplichting en de LiS heeft dan ook sinds 1 januari 2014 een formele studentenraad met reglement in werking. Qua samenstelling van de raad wordt

gestreefd naar vertegenwoordigers van de vier leerjaren. In het voorjaar van 2017 zijn verkiezingen gehouden i.v.m. vertrek van de studenten uit leerjaar 4 en zijn drie studenten uit leerjaar 2 en 3 toegetreden. De studentenraad heeft vanaf 2018 vijf leden en is in 2018 slagvaardig van start gegaan.

Vanuit de studieloopbaanbegeleiding is er eveneens op beperkte schaal sprake van medezeggenschap voor de studenten. Signalen worden in een vroegtijdig stadium opgepikt, zodat escalatie van problemen vermeden kan worden.

1.8 Ouders

Ouderbetrokkenheid is anders vormgegeven in het mbo dan in het voortgezet onderwijs. De meeste studenten zijn meerderjarig, dus de reflectiegesprekken met de student zelf spelen een grotere rol dan die met ouders. Niettemin willen ouders graag weten hoe het op school gaat en hebben zij een mening over de gang van zaken waar de school zijn voordeel mee kan doen. De LiS is dan ook overgegaan op ouderavonden, waar de studenten hun praktische vorderingen kunnen demonstreren. Tijdens deze avonden is het personeel ook aanwezig en is er ruimte om op informele wijze met docenten en schoolleiding in gesprek te gaan.

1.9 Alumni

De Vereniging ter bevordering van de opleiding tot instrumentmaker (nu de alumnusvereniging van de LiS) organiseerde in oktober 2017 hun jaarlijkse symposium. Het stond in het teken van 'Door meten tot weten' en een scala van lezingen werd rond dit thema georganiseerd. Het was een succesvolle dag met ongeveer 75 alumni.

1.10 Faciliteiten

ICT

ICT (informatie- en communicatietechnologie) is voor de LiS van groot belang, vooral omdat al vanaf het eerste leerjaar gewerkt wordt met constructietekenen en de vertaling naar computergestuurde machines (CNC). Naast constructietekenen wordt het computercentrum ook gebruikt voor het centraal examineren van taal (Nederlands) en rekenen. De LiS maakt, tegen vergoeding, gebruik van het uitstekend geoutilleerde ICT-netwerk van de faculteit natuur/sterrenkunde van de Universiteit.

Communicatie

De LiS is actief gebruiker van sociale media zoals Twitter en Facebook.

Huisvesting en Facilitaire Zaken

Het gebouw van de LiS voldoet sinds het in gebruik nemen van de uitbreiding in 2016 prima aan de toegenomen vraag naar de sterk praktisch georiënteerde onderwijstaak. In 2017 is gewerkt aan een nieuw onderhoudsplan voor de omvangrijker geworden faciliteiten.

1.11 Markante gebeurtenissen

Afronding CIV-subsidietraject

In december 2017 vond de afrondende audit van het Platform Bèta Techniek (PBT) plaats, van het vijfjarige subsidietraject voor het Centrum voor Innovatief Vakmanschap. De LiS is in 2013 gestart met dit traject binnen de aparte stichting LiS TOP en de resultaten zijn vrijwel allemaal bemoedigend te noemen. Activiteiten, die zijn ontwikkeld, blijven bestaan en blijven minimaal op hetzelfde niveau. De LiS heeft met haar CIV LiS TOP de doelstelling waargemaakt om onderwijs en arbeidsmarkt op het terrein van LSH te verbeteren.

Keuzegids MBO

In 2017 behield de LiS haar predicaat Topopleiding. In de sector Vakopleidingen moest de LiS twee commerciële opleidingen voor laten gaan, maar in de sector Industrietechniek staat de LiS met ster op de eerste plaats.

Figuur 3. Zegel TOP-opleiding 2017

Haas-TEC (Training & Education Centre)

Op 18 mei 2017 vond, in aanwezigheid van een heuse Formule-1 racewagen, de opening plaats van het eerste Nederlandse Haas-TEC centrum.

Dit centrum is gevestigd in het gebouw van de LiS. De LiS beschikte al over twee Haas SuperMiniMills en een Haas VF-1 bewerkingscentrum en voldeed daarmee aan de belangrijkste eis om het predicaat te verkrijgen. Het Haas-TEC centrum betekent dat de LiS bij de firma Haas als voorbeeld genoemd wordt voor hightech onderwijs in CNC-draaien en frezen. De Nederlandse vertegenwoordiger van Haas, de firma Landré, zal met enige regelmaat klanten meenemen naar de school om de machines in de praktijk te laten zien, wat natuurlijk tevens goed

is voor de PR van de school. *Last but not least*, kunnen studenten die financiële ondersteuning nodig hebben een beurs bij Haas aanvragen, iets wat twee LiS studenten inmiddels met succes gedaan hebben.

Figuur 4. Vlnr: De Haas Formule-1 racewagen, Dick Harms (directeur LiS), Gé van Veen (initiatiefnemer Haas-TEC en vakdocent LiS) en Bart Schouten (manager onderwijs LiS)

2 De LiS studenten

2.1 Herziene kwalificatiestructuur

Sinds vorig schooljaar is de LiS gestart met de invoering van een nieuwe kwalificatiestructuur. De grootste veranderingen uiteten zich in het inplannen van keuzedelen in de opleiding. We hebben dit schooljaar in zowel klas 1 als klas 2 (beiden onderdeel van de nieuwe kwalificatiestructuur) keuzedelen ingepland staan. Verder is er een efficiëntieslag gemaakt in de lesstof en ligt de nadruk op de ontwikkelingsgerichte, persoonlijke begeleiding van de studenten.

2.2 De keuzedelen

De keuzedelen dragen veelal bij aan verbreding of verdieping van het onderwijs. Voor de LiS ligt de focus vooral op een mooie mix hiertussen. In het eerste leerjaar kunnen de studenten kiezen tussen “Inspelen op innovaties” (hierbij wordt gekeken naar de belangrijke ontwikkelingen binnen ons vakgebied en welke rol studenten hierbij hebben), en “Digitale Vaardigheden” (aan de hand van *the 21st Century Skills*).

Dit jaar zijn overigens ook voor het eerst in leerjaar twee keuzedelen aangeboden. Als school hebben wij de keuze gemaakt tussen “ondernemend gedrag” (de ins en outs van wat er komt kijken bij het opzetten van een bedrijf) en “Engels B2” (verdieping op het vlak Engels).

In de toekomst (de leerjaren 3 en 4) zullen meerdere keuzedelen onderdeel uit gaan maken van het onderwijsprogramma. Hierover zal medio 2018 een besluit genomen worden. Hierbij behoren zeer waarschijnlijk ook enkele zelf te

ontwikkelen keuzedelen op het gebied van Optica en Ruimtevaart.

2.3 Investeren in de menselijke maat, studieloopbaanbegeleiding

Vaste loopbaanbegeleiders, toegekend per leerjaar, begeleiden en monitoren het leerproces van de student gedurende het leerjaar. De loopbaanbegeleiders zijn het eerste aanspreekpunt voor de student. De loopbaanbegeleiding moet de student in laten zien welke ontplooiing zich voordoet en welk effect dit heeft op zijn of haar studietraject. Bij studenten met ernstige studie- of sociaal-emotionele problemen kunnen de loopbaanbegeleiders de student doorverwijzen naar de zorgcoördinator of de decaan. Na consultatie besluit de zorgcoördinator of decaan welke maatregelen uitgevoerd moeten worden door de school of door externe instanties.

De LiS is de afgelopen jaren zeer druk geweest met het verbeteren van de loopbaanbegeleiding.

Na het in 2016 ingezette professionaliserings-traject (gesprekstechnieken en loopbaan-gesprekken) zijn we aan de slag gegaan met het inzetten op ontwikkelingsgericht begeleiden. Hierbij zijn we vanaf leerjaar 1 gestart met het koppelen van een loopbaanbegeleider aan maximaal 20 studenten waardoor een persoonlijke begeleiding mogelijk is. Vooral nog zien we een redelijke verschuiving van aandacht voor resultaten naar aandacht voor ontwikkeling bij zowel student als loopbaanbegeleider.

Het inzetten op de persoonlijke begeleiding heeft ons ook doen besluiten de loopbaanbegeleider voor langere tijd aan een groep studenten te koppelen. Hierdoor investeren we als school in de persoonlijke band met de studenten met als gevolg dat de loopbaanbegeleider nauwer betrokken is bij zijn/haar studenten.

2.4 Ontwikkelingen in de school

Het afgelopen jaar heeft veelal in het teken gestaan van de nasleep als gevolg van de verhuizing naar onze nieuwe vleugel. We hebben zeer bewust niet ingezet op nieuwe ontwikkelingen maar zijn vooral aan de slag gegaan met het beter maken van wat we hebben. Zo zijn de laatste zaken geregeld in de nieuwe werkplaats zodat de leeromgevingen voor onze studenten nu beter benut worden en is er werk gemaakt van het in het onderwijs opnemen van de in 2016 aangeschafte of gedoneerde machines.

Verder hebben wij om het CNC-onderwijs nog beter vorm te geven geïnvesteerd in het machinepark van onze eerste klas. Hier zijn we nu voorzien van een toereikend machinepark om dit lesonderdeel volledig mee te laten draaien in het onderwijs.

2.5 Beroepspraktijkvorming (BPV)

De LiS heeft te maken met een ruim aanbod aan stageplaatsen. Met grote regelmaat melden zich nieuwe bedrijven met het verzoek om stagebedrijf van de LiS te worden. Het illustreert de grote behoefte aan goed geschoold technisch personeel en de goede naam die de LiS heeft als het gaat om het leveren daarvan.

Mede met het invoeren van het nieuwe kwalificatiedossier is het BPV-begeleiding-document en portfolio, ook compleet herzien voor een betere aansluiting tussen student, stage en toekomst.

De speerpunten uit het BPV-verbeterplan dat de LiS in 2016 heeft opgesteld hebben ertoe bijgedragen dat ook de procedure op het gebied van matching tussen student en stage beter verloopt. De LiS is voornemens om zowel de procedure als het portfolio in 2018 volledig digitaal te gaan toepassen waardoor een betere begeleiding (op afstand) mogelijk is. Dit draagt bij aan ons doel om een persoonlijkere begeleiding van onze studenten te realiseren.

Tevredenheidsonderzoek

De BPV-begeleiders van studenten doen tijdens hun bezoeken aan het stagebedrijf altijd een beknopt onderzoek naar de tevredenheid over de studenten. Ook al merken bedrijven dat er veel verandert in het onderwijs door de invoering van onder meer Beroepsgerichte Onderwijs (BGO), men is over het geheel gesproken zeer tevreden over het niveau van de studenten van de LiS. Na afstuderen vinden LiS studenten gemakkelijk een baan.

Eveneens is de tevredenheid van de bedrijven op het gebied van de BPV-onderwerp van discussie geweest bij de Stagemarkt van de LiS. Dit is een jaarlijkse bijeenkomst waar al onze stagebedrijven worden uitgenodigd om kennis te maken met onze studenten en met elkaar.

2.6 Examinering

De LiS meet voortdurend de kwaliteit van de examinering door het afnemen van enquêtes. De enquêteresultaten worden geanalyseerd en als daar aanleiding voor is, worden preventieve maatregelen genomen. Concrete klachten over

examenopgaven en opdrachten worden door de examencommissie behandeld en kunnen leiden tot aanpassing van de cesuur. In 2017 is hier sporadisch gebruik van gemaakt, in de meeste gevallen betrof het een advies dat uitgebracht werd door de examencommissie.

2.7 Studententevredenheid

De studenten van de LiS hebben hoge waardering voor onderwijs en organisatie op de school. Waar ze over het algemeen zeer gelukkig mee zijn, is de directe manier waarop problemen aan de orde gesteld en opgelost kunnen worden. De LiS gebruikt de JOB-enquête voor de formele vastlegging en verantwoording van de studenttevredenheid. Omdat studenten over het algemeen niet graag enquêtes invullen, behoudens die met een uitgesproken mening, moedigen wij het gebruik van de JOB-enquête van harte aan.

In de JOB-enquête van 2016 scoorde de LiS hoog t.o.v. het landelijke gemiddelde, maar er zijn ook zaken die naar de mening van studenten verbetering behoeven. Dit waren met name een rustige plek om te studeren en de kantine. Met het gereedkomen van de nieuwbouw en de verbouwing van het oude gebouw is hieraan tegemoetgekomen. In 2018 verwachten we dat terug te zien in de JOB-enquête.

2.8 Beroepskolom

In 2017 heeft een groot deel van de afgestudeerden gekozen voor het bedrijfsleven. Van de gediplomeerden op niveau 4 heeft 46% gekozen voor een vervolgopleiding op hbo-niveau.

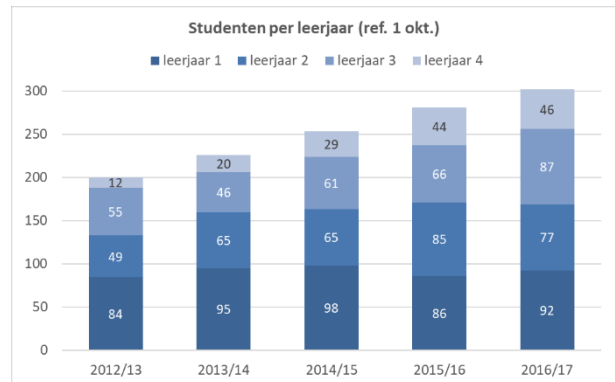
Beroepenveldcommissie

In 2017 is de Beroepenveldcommissie in een nieuwe samenstelling voor het eerst bijeengekomen. De LiS streeft naar een brede samenstelling als het gaat om deskundigheid op het gebied van fijnmechanische toepassingen in de industrie, (semi)overheid en medische sector. De commissie denkt mee over examinering, de inhoud van het onderwijs, en de stageopdrachten. Ook kunnen ze ontwikkelingen op de arbeidsmarkt signaleren.

2.9 Onderwijs in cijfers

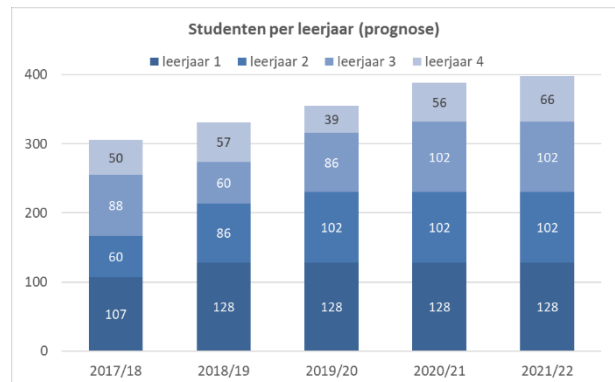
Aantal studenten

In 2017 waren er in eerste instantie meer aanmeldingen voor de opleiding dan beschikbare opleidingsplaatsen. Het definitieve aantal eerstejaars studenten pakte uiteindelijk wat lager uit dan gehoopt door veel late afzeggingen, zie Figuur 5.

Figuur 5. De opbouw van het aantal studenten per leerjaar in de afgelopen vijf studie jaren.

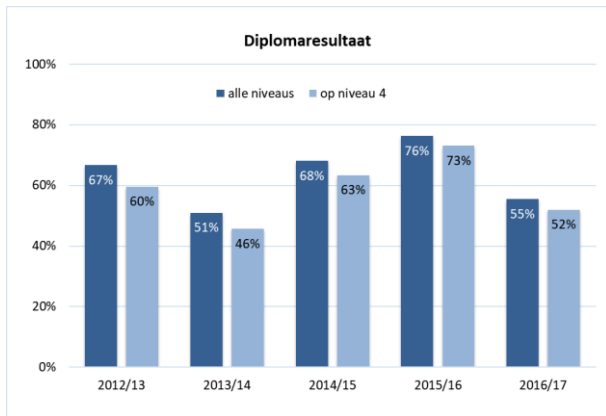
In de komende jaren voorziet de LiS dat de groei van het aantal studenten zich zal voortzetten, onder meer door de verhoogde aandacht voor techniek, de positieve aandacht die de LiS geniet en de sinds september 2016 in gebruik genomen uitbreiding. Figuur 6 geeft de verwachte groei van het aantal studenten voor de komende vijf jaar. In 2022 zal volgens deze prognose de school haar ambitie van 400 studenten hebben bereikt.

Figuur 6. Prognose aantal studenten en de opbouw per leerjaar voor de komende vijf studie jaren.

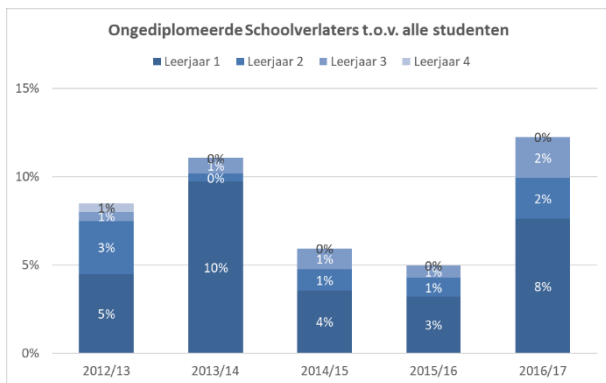
Succes van de opleiding

Het aantal diploma's behaald tussen de 'tel'-data 1 oktober 2016 en 1 oktober 2017 was 46, waarvan 40 op niveau 4 en 6 op niveau 3. Het aantal schoolverlaters in die periode bedroeg 83, inclusief de 46 gediplomeerden. Hiermee komt het gemiddelde diplomaresultaat (het aantal gediplomeerde schoolverlaters gedeeld door het totale aantal schoolverlaters) uit op 55% of, in de telling van de inspectie 100% voor niveau 3 en 52% voor niveau 4. Omdat alle gediplomeerden de school hebben verlaten is er geen verschil tussen het jaarresultaat en het diplomaresultaat.

Figuur 7. Diplomaresultaat sinds 2012/13

Er zijn een aantal oorzaken waardoor de resultaten in 2016-2017 lager zijn dan verwacht. Getalsmatig is de belangrijkste factor het grote aantal uitvallers in het eerste leerjaar. Met de nieuwe intakeprocedure en intensieve persoonlijke begeleiding verwacht de LiS studieproblemen sneller te onderkennen en onnodige vroegtijdige schoolverlaters te voorkomen.

Figuur 8. Overzicht ongediplomeerde schoolverlaters

Schoolverlaters worden door de LiS zeer intensief begeleid naar een geschiktere opleiding elders, waardoor de LiS al vele jaren een van de laagste vroegtijdige schoolverlaters (VSV)-cijfers kent van Nederland. Als alleen de echte schoolverlaters (diegenen die niet alleen de LiS maar ook het mbo hebben verlaten) zouden meetellen, zou het gemiddelde diplomaresultaat voor de LiS in 2016-2017 uitkomen boven de 85%.

Herkomst en samenstelling studenten

De meeste studenten van de LiS komen uit Zuid-Holland (circa 80%, waarvan circa 55% uit Leiden en omgeving). Van de overige provincies is het percentage afkomstig uit Noord-Holland het hoogst (circa 7%).

De populatie studenten bestond in 2016-2017 voor 92% uit jongens en 8% uit meisjes, een traditioneel laag percentage binnen het techniekonderwijs, maar wel stijgend. De gemiddelde leeftijd was 19,2 jaar.

2.10 Kwaliteitsborging

Sinds het studiejaar 2014-2015 is een kwaliteitszorgsysteem gebaseerd op de cyclus *plan-do-check-act* operationeel. Het model Instituut Nederlandse Kwaliteit is hierbij als basissysteem gehanteerd. Dit INK-model is speciaal geschikt voor dienstverlenende organisaties, vanwege de gerichtheid op de mens; zowel de afnemer van de dienst als het eigen personeel. De eerste resultaten uit 2015 waren positief te noemen. In 2017 is deze werkwijze verder gestroomlijnd en zijn SMART-doelstellingen geformuleerd, zoals minimaal te behalen cijfers voor de tevredenheid van studenten en afnemend veld. De analyses en beoordelingen van de kwaliteit kunnen nog aan diepgang winnen en de onderlinge samenhang van de beoordelingen en conclusies worden verder verbeterd in de komende jaren.

Onderwijsstructuur

Sinds de invoering van het BGO in 2014 wordt gewerkt met een voor de hele school geldend document, waarin de onderwijsstructuur van de LiS op een transparante manier is gerelateerd aan de kwalificatiestructuur. De LiS heeft met de invoering van de herziene kwalificatiestructuur in 2016 een verbeterslag in kunnen zetten op het gebied van onderwijs. Hierbij ligt de focus op persoonlijke ontwikkeling in combinatie met vakkennis op een LiS waardig niveau. Met name de afstemming van het onderwijs en een reductie van het aantal toetsen hebben een bijdrage geleverd in deze verbeterslag.

Rendement van de opleiding

In hoofdstuk 1.6 Verantwoording directievoering en 2.9 Onderwijs in cijfers wordt uitgebreid ingegaan op het rendement van de opleiding.

Aan- en afwezigheidsadministratie

De aan- en afwezigheid van de studenten wordt bijgehouden in Trajectplanner. Overschrijdingen van de wettelijke bepalingen voor leerplichtigen worden gemeld aan DUO.

Vroegtijdige schoolverlaters

De LiS gaat ervan uit dat er geen sprake is van "voortijdig schoolverlaten" (VSV) indien aangetoond kan worden dat de student haar/zijn opleidingstraject bij een andere instelling gaat voortzetten. Indien de student bij de nieuwe

opleiding definitief uitvalt, is het alsnog een vroegtijdig schoolverlater die ten laste wordt gebracht van de statistieken van de LiS. Ons VSV-cijfer is doorgaans rond 1% en daarmee laag, echter door het relatief grote aantal schoolverlaters in 2016-2017 is dit ongeveer 3%. De LiS beschouwt dit als een incident en verwacht dat het weer rond de 1 % stabiliseert.

Klachtenafhandeling

De LiS spant zich maximaal in om formele klachten te voorkomen door onderwijs van goede kwaliteit te leveren, goede verhoudingen tussen de school en de studenten te creëren, maximale transparantie aan studenten te bieden, een prettig klimaat op de LiS te realiseren, en contact te zoeken met studenten die problemen aangeven of een klacht overwegen. Als het niet lukt om een klacht te voorkomen of als een bemiddelingspoging niet het gewenste resultaat oplevert, dan is er de mogelijkheid tot het indienen van een formele klacht cf. de klachtenregeling. In 2017 is hiervan geen gebruik gemaakt.

In het kader van de kwaliteitszorg worden klachten (anoniem) geregistreerd. Signalen die in klachten naar voren komen, kunnen worden gebruikt om de kwaliteit van het onderwijs en de organisatie ervan voortdurend te verbeteren.

3 Medewerkers LiS

3.1 Beleidsontwikkelingen

De school zal groeien naar 400 studenten. Daaraan zal de bemensing moeten worden aangepast, niet alleen ter versterking van het docententeam, maar ook voor de ondersteunende diensten (het Bedrijfsbureau). Niet alleen kwantitatief maar ook kwalitatief. In 2017 is het personeelsplan verder ontwikkeld wat de benodigde groei in beeld brengt en als leidraad dient voor het (deels nog te ontwikkelen) personeelsbeleid.

3.2 Medewerkerstevredenheid

Uit het MMO (Medewerkers Motivatie Onderzoek) gehouden in 2016 kwam met name de interne communicatie als verbeterpunt naar voren. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt voor nu en de toekomst, immers de organisatie groeit, maar het is gewenst om de lijnen kort en transparant te houden. Het moreel bij de LiS is doorgaans prima, echter de werkdruk wordt als hoog ervaren. Medewerkers van de LiS zijn zeer bevlogen en betrokken, een sterk punt maar wel één met een valkuil. Het verduidelijken (en begrenzen) van taken, bevoegdheden en verant-

woordelijkheden is een aandachtspunt in een groeiende organisatie als de LiS.

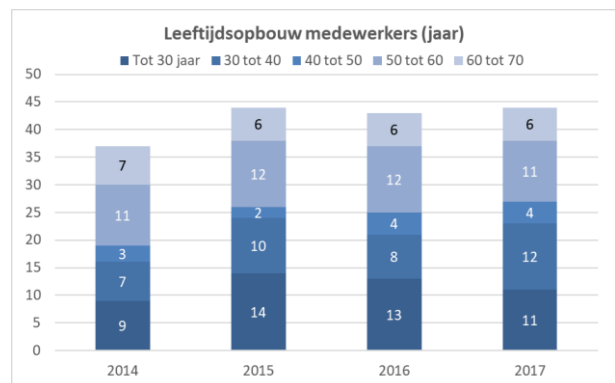
3.3 Deskundigheidsbevordering

De kwaliteit van de docenten is een van de belangrijkste pijlers van een school. Waar nodig en gewenst is er ruimte voor na- en bijscholing. Het onderwijzend personeel is bevoegd les te geven op het mbo of is hiervoor in opleiding. In 2017 hebben vier medewerkers de opleiding Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG) bij Hogeschool Leiden succesvol afgesloten.

In 2017 is het door een extern adviesbureau begeleid ontwikkelingstraject voor directeur en de managers Onderwijs en Bedrijfsbureau verder uitgerold binnen de organisatie. Naast een aantal individuele trajecten zijn sessies georganiseerd voor het team medewerkers Bedrijfsbureau en voor de leden van de Onderwijscommissie.

3.4 Personeel in cijfers

Op 31 december 2017 was het aantal medewerkers 44. Het aantal FTE (fulltime equivalent) steeg van 36,2 ultimo 2016 naar 37,7 FTE ultimo 2017 (waarvan 0,5 FTE tijdelijke uitbreidingen). Bij de leeftijdsopbouw van de medewerkers valt op dat de helft jonger is dan 40 jaar.

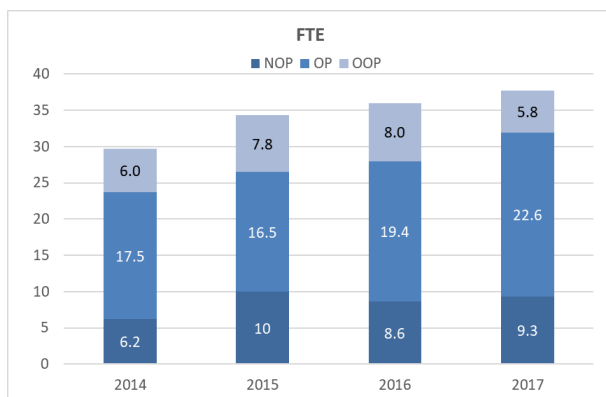

Figuur 9. Leeftijdsopbouw medewerkers op eind 2017

Dat laatste is vooral een gevolg van het aanstellen van jong aanstormend talent. Van de vrouwelijke medewerkers, 20% in 2017, behoren er vier tot het onderwijzend personeel en vijf tot het niet-onderwijzend personeel. Van de 44 medewerkers hebben er 15 een parttime dienstverband. Figuur 10 geeft de FTE-verdeling over onderwijzend (OP), niet onderwijzend (NOP) en onderwijsondersteunend personeel (OOP) in loondienst weer. Bij de LiS zijn het de Technisch Onderwijs Assistenten (TOA), die onder de noemer OOP vallen.

In 2017 waren er zes TOA's aangesteld als tijdelijke functionarissen, dit in overeenstemming met het beleid van de LiS. Het betreft LiS studenten die hun niveau 4 opleiding afgerond hebben en nog een paar jaar aan de school verbonden willen blijven om zich nog beter op de arbeidsmarkt voor te bereiden. Dit lijkt erg op de leerling-gezel verhouding die de school van oudsher gekend heeft en die zeer succesvol blijkt voor het op peil houden van het gewenste praktijkniveau van de opleiding.

Het ziekteverzuim bij de LiS is traditioneel laag, dit geldt ook voor het aantal doorverwijzingen naar de bedrijfsarts. In 2017 was het aantal ziekmeldingen bij de LiS hoger dan andere jaren. Er was sprake van drie langdurig zieken en van complicaties van influenza. Het ziekteverzuimpercentage kwam uit op 4,5 % en was er acht keer sprake van doorverwijzing naar de bedrijfsarts (bij ziekteverzuim langer dan één week).

Figuur 10. FTE NOP, OP en OOP op 31 december 2017

In 2017 maakte één medewerker gebruik van de BAPO-regeling, deze medewerker is in mei 2017 met pensioen gegaan. Van de regeling Ouderschapsverlof maakte één medewerker gebruik. Twee medewerkers hebben in het laatste kwartaal van 2017 onbetaald verlof genoten.

4 Publiek-private samenwerking

4.1 Bedrijfsleven

Om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen, de aantrekkingskracht voor toekomstige techniekstudenten te vergroten, en uiteindelijk zo bij te dragen tot het innovatieve vermogen van het bedrijfsleven, worden LiS studenten betrokken bij maak- en ontwikkelingsprojecten voor derden en vanuit LiS TOP bij diensten voor bedrijven en instellingen. Dankzij de continue aandacht van LiS TOP en partners voor medische precisietechniek was dit jaar één derde van de

afstudeerprojecten en van de ontwikkelopdrachten medisch georiënteerd.

4.2 LiS TOP

De Stichting LiS TOP is actief op het raakveld tussen de school en bedrijven en instellingen. Tijdens het boekjaar 2017 zijn vanuit LiS TOP drie actielijnen actief geweest: LiS Engineering, LiS Academy en LiS Facilities. Deze actielijnen zijn mede ondersteund vanuit de meerjarige subsidieregeling Toptechniek in bedrijf (Platform Bèta Techniek) en een subsidie vanuit het Regionaal Investeringsfonds (RIF).

Beleidsplan en uitvoering

De contacten met de partners op het gebied van medische (precisie) technologie zijn in 2017 nog verder uitgebouwd wat heeft geleid tot een verdere groei in het aantal groeps- en afstudeerprojecten met een medisch technologische achtergrond. Daarnaast is in 2017 ook Instrumentation for Space gestart, waardoor er een tweede focus is gekomen namelijk op het gebied van de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie.

Door de opdrachten die we binnenkrijgen bij LiS-Engineering, de presentaties van de studenten van hun projecten en de onderlinge gesprekken tussen de studenten zijn beide richtingen ook duidelijk aanwezig binnen de LiS voor de studentenpopulatie als geheel.

Het leerbedrijf LiS Engineering heeft in 2017 met het uitvoeren van contractwerk door LiS-studenten voor derden de werkwijze van de voorgaande jaren voortgezet. LiS Academy richt zich op na- en bijscholing en heeft een redelijk stabiel cursus portfolio.

LiS Facilities maakt op kleine schaal gebruik van het overschot aan machine capaciteit op de LiS.

Organisatie

Het faciliteren en vakinhoudelijk verrijken van de LiS is uitgangspunt van LiS TOP. Daarom staat de organisatie van LiS TOP (bestuurlijk en operationeel) in nauw verband met de bestuurlijke en operationele organisatie van de LiS. De organisatie van LiS TOP had in 2017 de volgende structuur (zie paragraaf 1.4):

- Raad van Toezicht gelijk aan de LiS RvT
- Bestuur gelijk is aan het Bestuur van de LiS
- Programmaraad voor het CIV & Stuurgroep voor het RIF
- Management en teamleden

Vertegenwoordigers van de volgende organisaties hebben zitting in de Programmaraad (alfabetische volgorde): Demcon, Generade, Hittech Multin, Medtronic BRC, van Straten Medical, TNO, TU Delft, UMC Utrecht en VUmc.

Vertegenwoordigers van de volgende organisaties hebben zitting in de Stuurgroep (alfabetische volgorde): Airbus DS, cosine, Head Aerospace, Holland Rijnland, Inholland ISIS, JTW Astronomy (nieuw), Lens R&D, NLR, NOVA, SBIC, SRON, Stellar Space Industries, T-minus, TNO en Westend BV (nieuw). In 2017 was dr. F.J. Molster de manager van LiS TOP.

LiS Engineering

LiS-Engineering is een door SBB erkend leerbedrijf. Maximaal 5 LiS-studenten kunnen tegelijk stagelopen bij LiS TOP. Deze stagiaires zorgen voor continuïteit in de beschikbaarheid van mankracht binnen LiS-Engineering en zijn daarom zeer welkom. Daarnaast fungeert LiS-Engineering als vangnet voor studenten die om wat voor een reden dan ook buiten de boot dreigen te vallen.

LiS Engineering voert als leerbedrijf opdrachten uit voor externe opdrachtgevers die hoofdzakelijk en bij voorkeur uitgevoerd worden door LiS-studenten, hierbij streven we naar betrokkenheid van de studenten gedurende het hele proces (dus van aanneming van de opdracht tot aflevering van het product). Voor de LiS fungeren deze externe opdrachten – mits inpasbaar in het reguliere onderwijs en inhoudelijk en organisatorisch uitvoerbaar – als leeropdrachten voor studenten. Het reguliere onderwijs van de LiS is leidend boven het contractwerk.

Figuur 11: De Pollensniffer, een apparaat dat bij LiS Engineering gebouwd wordt en onderdeel is van een project dat in samenwerking met Generade en het LUMC wordt uitgevoerd.

In 2017 zijn opdrachten uitgevoerd voor een verscheidenheid aan opdrachtgevers werkzaam in sectoren zoals medische techniek, ruimtevaart, farmaca, chemie, onderwijs en onderzoek. Enkele opdrachtgevers waren Airbus DS, Avery, Centre

for Human Drug research, DORC, ESA-ESTEC, Generade/HSL, Harley Davidson, Lens R&D, LUMC, Praxis, Sterrewacht Leiden, Stellar Space Industries, TQC.

Johan Romein is de coördinator van de activiteiten van LiS Engineering.

LiS Academy

LiS Academy heeft tot doel om samen met partners gerichte na- en bijscholingsactiviteiten te ontplooiën die vakinhoudelijk in lijn liggen met het profiel van de LiS. In 2017 is de lijn van de vorige jaren doorgetrokken en heeft LiS Academy diverse cursussen aangeboden, zoals:

- Practicumcursus Draaien
- Practicumcursus Frezen
- Practicumcursus Glas-bewerken
- Maakbaarheid van Precisie componenten

De cursussen Draaien, Frezen en Glas-bewerken werden ingevuld door LiS-professionals. Cursisten voor deze cursussen kwamen als privé-persoon of waren afkomstig van het bedrijfsleven, universiteiten en onderwijsinstellingen.

Voor de invulling van de cursus Maakbaarheid van Precisie componenten is voornamelijk gebruik gemaakt van de inbreng van onze partners. De cursisten daar waren over het algemeen young professionals met veel kennis van ontwerpen, op zoek naar kennis om de maakbaarheid van hun ontwerpen te verbeteren.

Voor Spark Design heeft LiS Academy twee exclusieve dagen georganiseerd voor hun werknemers om ze de basis van het draaien en frezen bij te brengen.

LiS Facilities

Het machinepark van de LiS is niet vol continu in bedrijf, er is daarom ruimte voor anderen om tegen betaling gebruik te maken van de machines. Stellar Space Industries doet dat op zeer regelmatige basis en ook Lens R&D, die in 2017 een LiS alumnus heeft aangenomen maakt hier af en toe gebruik van.

Partners

Het versterken van het techniekonderwijs van de LiS, mede met ondersteuning en invulling vanuit LiS TOP en mede vanuit de investeringssubsidie Toptechniek in bedrijf en het Regionaal Investeringsfonds, geschiedt met betrokkenheid van een verscheidenheid aan partners (industrie, onderzoeksinstituten, universiteiten en universitaire medische centra). Het gaat daarbij bijvoor-

beeld om het begeleiden van studentprojecten, het geven van gastcolleges, verzorgen van (delen van) na- en bijscholingscursussen, ondersteunen van evenementen, participeren in de Programma-raad en andere overlegstructuren.

In 2017 hebben vele tientallen partners activiteiten ontplooid om de LiS te ondersteunen en het techniekonderwijs van de LiS te versterken mede vanuit LiS TOP. Denk aan (alfabetische volgorde) Airbus DS, cosine, Demcon, ECN, Generade, Head Aerospace, Hittech Group, Holland Rijnland, Inholland ISIS, JTW Astronomy, KO-AR, Lens R&D, Medtronic BRC, Mitutoyo, NLR, NOVA, SBIC, SRON, Stellar Space Industries, van Straten Medical, Suplacon, T-minus, Ter Hoek Vonkerosie, TNO, TU Delft, UMC Utrecht, VUmc en Westend BV.

Financiën

De financiële baten van LiS TOP zijn te verdelen in inkomsten (via LiS Engineering, LiS Academy en LiS Facilities), en de rijksbijdrage vanuit de subsidieregeling Toptechniek in bedrijf en de subsidies samenhangend met het Regionaal Investeringsfonds. Details zijn te vinden in de financiële en jaarrekening hoofdstukken.

De belangrijkste financiële lasten van LiS TOP zijn personeelskosten (inclusief doorbelastingen van de LiS m.b.t. LiS-personeel actief voor LiS TOP), huisvestingskosten (primair doorbelastingen vanuit de LiS), kantoorkosten, marketingkosten, machinekosten (vooral aanschaf, afschrijvingen, beheer en doorbelasten), materiaalkosten (vooral te relateren aan LiS Engineering), kosten te relateren aan de aangeboden cursussen en kosten te relateren aan de juridische, financiële en administratieve in richting van Stichting LiS TOP.

Mede vanwege de subsidieregeling Toptechniek in Bedrijf en het Regionaal Investeringsfonds is het noodzakelijk om de partnerinbreng (in de vorm van uren, materiaal, machines, machinecapaciteit of cash) als cofinanciering op te voeren. Voor boekjaar 2017 is in totaal meer dan 400 k€ aan cofinanciering geleverd door partners. Bestuur en directie van de LiS en LiS TOP zijn de partners zeer erkentelijk voor deze geleverde inbreng en cofinanciering.

CIV Life Sciences & Health

Vanuit de regeling Toptechniek voor Bedrijf heeft Platform Bèta Techniek in 2017 met behulp van externe experts een inhoudelijke eindbeoordeling gedaan over het Centrum voor Innovatief

Vakmanschap Life Sciences & Health (CIV-LSH). Hierbij werd de nadruk gelegd op de duurzaamheid (wat zijn de verwachtingen met betrekking tot de toekomst van het CIV LSH als de subsidie ophoudt). De conclusie was dat CIV-LSH een groot succes is geworden. De investeringsbijdrage heeft geleid tot een groei van het aantal studenten en tot nadrukkelijke aandacht voor medische precisietechnologie. Daarnaast heeft CIV-LSH een duurzame (zonder CIV-subsidie) toekomst weten te creëren, waarmee dat wat bereikt is ook behouden kan blijven en een goed fundament vormt voor een verdere uitbouw van de activiteiten.

Het laatste restant van de subsidie is besteed aan de uitbreiding van het machinepark van de LiS.

RIF Instrumentation for Space

In 2017 is het project “Instrumentation for Space” van start gegaan. Hiermee wordt beoogd om een tweede focus gebied binnen de LiS op te zetten met behulp van een subsidie van het Regionaal Investeringsfonds (RIF). Er zijn in 2017 drie bijeenkomsten geweest met de stuurgroep, bij deze bijeenkomsten lag de nadruk vooral op de activiteiten die nodig zijn om tot een specialisatie te komen. Onze partners hebben daarbij duidelijk aangegeven dat ze hier graag actief aan bij willen gaan dragen.

De goede samenwerking binnen de ruimtevaart wereld, welke geïllustreerd wordt door de goede samenwerking binnen “Instrumentation for Space” heeft mede bijgedragen aan het besluit van SRON om zich in Leiden te vestigen.

Een ander uitvloeisel van het “Instrumentation for Space” project, is de betrokkenheid van de LiS en LiS TOP bij de totstandkoming van een maanrover die in 2019 gelanceerd zal gaan worden door India. Wij maken bij LiS Engineering de metalen onderdelen van de maanrover en stellen via LiS Facilities machines ter beschikking voor de fabricage.

Figuur 12: Engineering model van de maanrover, die eind 2018 gelanceerd zal gaan worden.

Vooruitblik 2018

In 2018 zullen in samenwerking met onze partners de voorbereidingen voor de keuzemodules voor “Instrumentation for Space” afgerond worden zodat ze begin 2019 onderdeel kunnen zijn van het curriculum.

Voor LiS Engineering zullen we blijven zoeken naar interessante en uitdagende projecten voor de studenten, waarbij we nadrukkelijk ook zoeken naar opdrachten die in het reguliere onderwijs geplaatst kunnen worden. Daarnaast streven we naar meer synergie tussen LiS Engineering en de vierdejaars opdrachten. Doorverwijzing en overname van opdrachten als ze beter in de andere structuur passen zou vaker plaats moeten gaan vinden.

Voor LiS Academy is de verwachting dat er niet veel zal veranderen in 2018, pas in 2019 wanneer de keuzemodules operationeel zijn wordt er een verschuiving in het aanbod van cursussen verwacht.

Voor LiS Facilities zal in 2018 een belangrijke stap gezet moeten worden naar de toekomst. De ad-hoc organisatie van dit moment zal omgezet moeten worden in een meer gestructureerde organisatie in de toekomst.

Daarnaast zullen er activiteiten ontplooid worden met betrekking tot de ontwikkeling van Unmanned Valley (het drone-test centrum op voormalig vliegveld Valkenburg). De LiS is daar als een van de partners bij betrokken.

5 Financiën

5.1 Financieel beleid

Sinds 1 januari 2014 is de Stichting Vrienden van de LiS gefuseerd met de Stichting LiS. De Stichting LiS beheert de school en sinds de fusie ook het gehele machinepark. Hiernaast is tegelijkertijd de Stichting LiS-TOP opgericht. Onder deze stichting vallen alle commerciële activiteiten: LiS Engineering voor contractwerk, LiS Academy voor na- en bijscholingscursussen en LiS Facilities voor het verhuren aan beginnende bedrijven. Het gebruik van machines, ruimte en personeel wordt door de Stichting LiS aan de Stichting LiS TOP doorbelast. In het Financieel Jaarverslag worden de resultaten over 2017 zowel in een geconsolideerde als een enkelvoudige jaarrekening gepresenteerd. Het beleid is om voor beide stichtingen een klein positief exploitatieresultaat te realiseren waarbij voldoende financiële ruimte is ingebouwd voor het investeren in nieuwe technologieën. Deze zijn noodzakelijk voor het voortzetten van onze missie het geven van excellent techniekonderwijs.

In de tabellen in het eerste deel van dit hoofdstuk zijn de resultaten uit 2017 kort samengevat en vergeleken met die uit voorgaande jaren. Aan het eind van dit document is de volledige jaarrekening bijgevoegd. Moderne verslaggeving vereist ook een blik in de toekomst die in een continuïteitsparagraaf wordt toegelicht. Hierbij wordt de getalsmatige onderbouwing gegeven die hoort bij het beleid op middellange termijn, het geeft inzicht in de financiële duurzaamheid van de school. Tot slot volgt een paragraaf waarin de risico's en beheersing daarvan worden besproken.

5.2 Toelichting bij het exploitatieresultaat

Het geconsolideerde jaarresultaat over 2017 is, zoals in Tabel 1 op pagina 20 te zien is, met k€ 148 aanmerkelijk hoger uitgekomen dan het begrote k€ 91. Daarmee compenseert het grotendeels het slechte resultaat over 2016. Opvallend is dat zowel de baten als de lasten lager zijn uitgevallen dan was begroot. Uit de gedetailleerde toelichting (deel B8 van de geconsolideerde jaarrekening) valt op te maken waar de grootste verschillen aan zijn toe te schrijven. Zo zijn de inkomsten bij LiS Engineering achter gebleven bij de verwachting, omdat het heel lastig blijft opdrachten te verkrijgen die goed aansluiten bij het leerprogramma. In 2017 en de komende jaren is en zal de publiek-private samenwerking uit het restant van de subsidie voor het Centrum voor Innovatief Vakmanschap gestimuleerd kunnen blijven worden. Hiervoor is nog k€ 211 beschikbaar. Een andere tegenvaller was het (nog) niet verkrijgen van de subsidie voor het BPV-verbeterplan.

Daartegenover staan meevallers bij de uitgaven, met name de stijging van de personeelslasten was minder hoog dan begroot, evenals de rekening voor energie en water. Ook de reservering voor groot onderhoud kon drastisch worden verlaagd. Gedeeltelijk komt dit door de veel betere kwaliteit van onze nieuwbouw, maar ook door de recente vervanging en verbetering van de installaties in het oude gebouw. Dit laatste zal in 2018 worden voltooid met het vervangen van de dakbedekking. Door deze aanmerkelijke verbeteringen van het oude gebouw op te nemen in een nieuw onderhoudsplan kwam aan het licht dat de jaarlijkse dotatie voor groot onderhoud van oud- en nieuwbouw aanmerkelijk lager kon zijn (k€ 38) dan de k€ 60 die daar de laatste tien jaar voor noodzakelijk werd geacht. Het surplus wordt voor een verhoging van het jaarlijkse onderhoudsbudget gebruikt. Ofschoon niet onverwacht waren daarentegen schoonmaakkosten en onroerendzaakbelasting weer hoger dan begroot. Verder blijkt uit de veel lagere overige instellingslasten dat er voor 2017 te ruim was begroot. Ten slotte was er een onverwachte financiële meevaller van ruim k€ 29 die de Rabobank in een herbeoordelingsprocedure als voorschot van compensatie voor een rentederivaat aan de LiS uitkeerde.

Uit de subsidie voor het ondersteunen van studenten uit minima gezinnen is een bedrag toegekend. Het niet uitgekeerde bedrag is toegevoegd aan het exploitatiebudget, maar de mogelijkheid voor studenten uit minima gezinnen om financiële steun aan te vragen zal gehandhaafd blijven. Daarnaast verstrekt de Vereniging van oud-LiSers ook studiebeurzen.

Baten	Uitkomst 2017		Begroting 2017		Uitkomst 2016	
Rijksbijdragen	3.502.865		3.632.140		2.990.643	
Overige overheidsbijdragen	25.000		25.000		-	
Les- en examengelden	-				-	
Baten in opdracht van derden	94.929		220.000		130.959	
Overige baten	392.460		418.582		245.404	
Totaal baten		4.015.254		4.295.722		3.367.006

Lasten	Uitkomst 2017		Begroting 2017		Uitkomst 2016	
Personele lasten	2.466.540		2.647.972		2.327.247	
Afschrijvingen	525.855		506.363		298.146	
Huisvestingslasten	404.646		438.700		462.562	
Overige instellingslasten	472.012		581.821		441.314	
Totaal lasten		3.869.053		4.174.856		3.529.269

Saldo baten en lasten		146.201		120.866		-162.263
------------------------------	--	----------------	--	----------------	--	-----------------

Fin. baten en lasten	Uitkomst 2017		Begroting 2017		Uitkomst 2016	
Financiële baten	623		-		8.915	
Financiële lasten	1.704		-30.135		-25.672	
Saldo fin. baten en lasten		2.327		-30.135		-16.757

Totaal resultaat		148.528		90.731		-179.020
-------------------------	--	----------------	--	---------------	--	-----------------

Tabel 1 - Staat van geconsolideerde baten en lasten (in euro)

5.3 Balans en financiële kengetallen

De geconsolideerde balans voor 2017, te zien in Tabel 2 op pagina 21, biedt weinig verrassingen. Ten opzichte van 2016 is door het positieve exploitatieresultaat het eigen vermogen gestegen tot M€ 1,5. In de toelichting op de balans, te vinden onder punt B5 van de jaarrekening, is te zien dat er in 2017 k€ 185 is uitgegeven aan investeringen, bijvoorbeeld voor het vervangen van verouderd meubilair, telefoons, pc's en printers, maar ook voor gereedschapsets bij de nieuwe Haas en Hembrug CNC-draaibanken. De lasfaciliteit in de eerstejaarswerkplaats werd aangepast aan de wettelijke eisen en de bestuurskamer werd uitgerust met beeldscherm en camera, zodat er met studenten die hun vierdejaars opdracht in het buitenland (CERN) uitvoeren, nu via skype kan worden overlegd. Voor de glaswerkplaats kon een zeer noodzakelijke verbetering worden gerealiseerd door het vervangen van de luchtbehandelingsinstallatie.

De onderhoudsvoorziening zal door onttrekkingen in de toekomst worden teruggebracht naar k€ 250, wat ruim voldoende is om in twee achtereenvolgende jaren het voorziene groot onderhoud mee te financieren. De liquide middelen zijn ruim voldoende om in 2018 achterstallig onderhoud te kunnen aanpakken. De vlottende activa zijn in balans met de kortlopende schulden. Dit houdt in dat de liquiditeit iets groter is dan 1; het streven is om dit in de toekomst zo te houden.

ACTIVA	31-12-2017		31-12-2016	
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
<i>Gebouwen en terreinen</i>	8.685.499		9.034.124	
<i>Inventaris en apparatuur</i>	816.543		821.981	
<i>Overige</i>	501.390		488.025	
<i>In uitvoering nieuwe vleugel</i>	-		4.662	
Totaal vaste activa		10.003.432		10.348.792
Vlottende activa				
<i>Voorraden</i>	4.763		2.921	
<i>Vorderingen</i>	387.611		401.773	
<i>Liquide middelen</i>	772.263		763.608	
Totaal vlottende activa		1.164.637		1.168.302
Totaal activa		11.168.069		11.517.094

PASSIVA	31-12-2017		31-12-2016	
Eigen vermogen				
<i>Algemene reserve</i>		1.497.023		1.348.495
Totaal eigen vermogen		1.497.023		1.348.495
Voorzieningen		452.827		506.376
Langlopende schulden		8.189.515		8.499.355
Kortlopende schulden		1.028.704		1.162.868
Totaal passiva		11.168.069		11.517.094

Tabel 2 - Geconsolideerde balans (in euro).

De bij de balans behorende financiële kengetallen voor de jaren 2014-2017 zijn in Tabel 3 gegeven. Alleen de lage solvabiliteit in de laatste drie jaar vraagt om enige toelichting, omdat die onder de "norm" van 33% ligt. Dat komt door de definitie die gehanteerd moet worden. Deze houdt geen rekening met de grote egaliseringsreserve (ER) die wij in de boeken hebben staan (M€ 6,4) ten gevolge van de subsidies voor de nieuwbouw. Wordt de ER opgeteld bij het eigenvermogen en de som gedeeld door het totale vermogen, dan krijgen we percentages rond de 70%.

Financiële Kengetallen	2017	2016	2015	2014	
Rentabiliteit	3,7%	-5,3%	10,3%	4,1%	Rentabiliteit: exploitatieresultaat/baten.
Solvabiliteit	13%	12%	22%	36%	Solvabiliteit: eigen vermogen/totale vermogen (norm $\geq 33\%$).
Liquiditeit	1,13	1,00	1,92	1,05	Liquiditeit: vlottende activa/kortlopende schulden.
Kapitalisatiefactor	62%	74%	156%	59%	Kapitalisatiefactor: balanstotaal (exclusief gebouwen en terreinen)/totale baten (inclusief rentebaten).
Weerstandsvermogen	37%	40%	46%	43%	Weerstandsvermogen: eigen vermogen/totale baten (inclusief rente-inkomsten).

Tabel 3 - Financiële Kengetallen

5.4 Treasury beleid

De liquide middelen staan zo veel mogelijk op spaarrekeningen. Zoals bekend is de rentestand in 2017 tot vrijwel nul gedaald waardoor de rente-inkomsten ten opzichte van 2016 sterk achterbleven. Om de eigen bijdrage voor de uitbreiding van het schoolgebouw te bekostigen is een hypotheeklening van M€ 2,137 afgesloten bij de schatkist tegen een rente van 1,27%. Hiernaast kan de Stichting LiS beschikken over een rekening-courantkrediet van k€ 850 met garantie van het Ministerie van OC&W. Hiervan is nog geen gebruik gemaakt. De Stichting LiS TOP bankiert bij de Rabobank.

6 Continuïteitsparagraaf

Op korte en middellange termijn is in ons land sprake van een nijpend tekort aan technici. Bij de LiS groeit echter sinds enige jaren het aantal studenten dat zich inschrijft. Gecombineerd met de toenemende vraag naar afgestudeerde Research Instrumentmakers, heeft deze groei ons ertoe aangezet om de capaciteit van de school uit te breiden, zodat vanaf schooljaar 2016/2017 tot maximaal 400 studenten kunnen worden opgeleid. Dankzij de uitbreiding van het schoolgebouw met een nieuwe vleugel kan dit beleidsplan nu ook worden uitgevoerd. De groei van 180 studenten in 2009 naar 400 omstreeks 2021 maken een schaalvergroting en efficiëntieverhoging mogelijk. Het waarborgen van de kwaliteit van de opleiding vereist wel dat de formatie van het (overig) onderwijs gevend personeel ((O)OP) gedeeltelijk moet meegroeien. Bij de LiS is echter ook grote behoefte aan de versterking van de niet-onderwijsgevende personeelsformatie (NOP) en dit zowel kwantitatief als kwalitatief.

Om de consequenties van dit proces te kwantificeren heeft het bestuur een model ontwikkeld waarmee de exploitatieresultaten over meerdere jaren kunnen worden berekend uitgaande van een prognose voor het aantal eerstejaarsstudenten en een bepaalde personeel-studentverhouding. Veranderingen in omstandigheden, zoals groei, het t-2 effect, het effect van de cascade (en weer afschaffen daarvan) en periodieke salarisverhogingen kunnen betrekkelijk eenvoudig in de prognoses worden verwerkt. Door de parameters te variëren kunnen ook verschillende scenario's worden doorgerekend. Deze berekeningen laten zien dat bij groei van het aantal studenten naar 400 een gezonde exploitatie mogelijk is en dat dit aantal behaald wordt bij een jaarlijkse instroom van iets minder dan 100 studenten. Alle getallen die in de hier volgende tabellen worden gepresenteerd zijn gebaseerd op ons meerjarenmodel. Ze geven daarmee de toekomstvisie van het bestuur en het directieteam weer.

Bij deze berekeningen gaan we voor aantallen studenten en personeel uit van gemiddelden per bekostigingsjaar, zodat het aansluit bij de rijksbijdrage die ook per kalenderjaar wordt vastgesteld. De tabellen zijn op die manier tot stand gekomen, tenzij expliciet anders wordt vermeld.

6.1 Kengetallen organisatie

Met het gereedkomen van de nieuwe vleugel kan vanaf september 2017 een instroom van circa 100 eerstejaarsstudenten worden geaccommodeerd. In 2017 is de instroom op 82 blijven steken door veel afmeldingen vlak voor de aanvang van het nieuwe schooljaar. Desalniettemin gaan we bij de meerjarenplanning uit van een instroom van 98 eerstejaars, met deze instroom verwachten we op 1 oktober 2021 het streefgetal van ongeveer 400 studenten te hebben bereikt. Bij deze groeisnelheid gaat het t-2 effect een financiële factor van betekenis worden. Om dit te illustreren is aan de kengetallen in tabel 6 een aantal rijen toegevoegd, zodat het aantal bekostigde studenten vergeleken kan worden met het aantal studenten dat er werkelijk op school zijn ingeschreven. Hieruit volgt bijvoorbeeld dat de rijksbijdrage in 2016 gebaseerd was op 253 studenten, terwijl er in dat jaar in werkelijkheid aan 288 onderwijs moest worden gegeven. Dit tekort kon voor een groot deel uit de CIV-subsidie worden gecompenseerd, omdat de verdubbeling van het aantal studenten een belangrijke doelstelling was van het CIV. Nu de subsidie ten einde is gekomen valt ook de compensatie weg, wat de exploitatieresultaten nog tot in 2023 nadelig zal beïnvloeden.

De personeelsformatie in Tabel 4 laat zien dat deze zal meegroeien met het aantal studenten. Hierbij wordt aangestuurd op een verhouding van 11 studenten per FTE onderwijs gevend personeel, en 36 studenten per FTE niet onderwijs gevend personeel. We denken dat dit de optimale verhouding is bij het streven naar een balans tussen goed onderwijs, goede administratieve ondersteuning, werkdruk en efficiëntie. Hoe die verhouding in de komende jaren verloopt, is veel beter te zien in Tabel 5.

Kengetallen Organisatie	Jaar t-1 (2016)	Verslagjaar (2017)	Jaar t+1 (2018)	Jaar t+2 (2019)	Jaar t+3 (2020)
Studenten aantallen					
Op 31 december	302	306	328	349	375
Gemiddeld over verslagjaar	288	297	311	331	353
Bekostigd in verslagjaar	253	281	297	304	325
Te weinig bekostigd door t-2 effect	35	16	14	27	28

Personele bezetting in FTE	2016	2017	2018	2019	2020
Directie/management	2.8	2.8	2.8	2.8	2.8
Onderwijzend personeel (OP, OOP)	27.3	28.8	29.4	30.1	32.1
Overig NOP	5.6	7.6	7.4	6.9	7.0
Totaal	35.7	39.2	39.6	39.8	41.9

Tabel 4 - Kengetallen Organisatie

In Tabel 5 staan bovendien heel veel andere kengetallen van de organisatie. Enkele zijn hierboven al ter sprake gekomen, sommige spreken voor zich en andere verdienen enige toelichting. Zo is te zien dat de personeelskosten gemiddeld ruim 64% van de totale omzet bedragen. Verder verwachten wij dat de commerciële activiteiten op korte termijn nog niet veel zullen toenemen, ofschoon we dat wel als doelstelling hebben. Het inpassen van commerciële opdrachten binnen, of naast een lesprogramma begint op gang te komen, maar zal nog verder ontwikkeld moeten worden. Hierbij speelt de toestand van de economie een niet te verwaarlozen rol. Nu die sterk verbeterd, verwachten we dat het voor LiS TOP makkelijker zal worden geschikte opdrachten binnen te halen. Ondanks die verwachting is de doelstelling voor de komende jaren naar een beter haalbaar niveau bijgesteld. De huisvestingskosten in de tabel zijn om een reëel beeld te krijgen berekend door bij de jaarlijkse huisvestingslasten uit de jaarrekening (B8.4.3) de afschrijvingen van het gebouw op te tellen en de daaraantoe te rekenen vrijval egalisatie af te trekken. Per m² zijn ook met de nieuwe vleugel erbij de kosten vrijwel gelijk aan de bedragen van 2014 en daarvoor. Met een kwalitatief veel beter gebouw en vervangen, verouderde installaties verwachten we dat deze kosten in de komende jaren nog wat lager zullen uitvallen.

Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Omzet private activiteiten (% totale omzet)						
Omzet private activiteiten (in k€)	95	140	100	100	100	100
Totale omzet (in k€)	4.015	4.416	4.341	4.581	4.698	4.871
Omzet private activiteiten (% totale omzet)	2,4%	3,2%	2,3%	2,2%	2,1%	2,1%
Aantal studenten per FTE OP + OOP						
Aantal studenten	306	328	349	375	392	400
Aantal FTE OP+OOP	28,8	29,4	30,1	32,1	33,7	34,7
Aantal studenten per FTE	10,6	11,1	11,6	11,7	11,6	11,5
Aantal studenten per FTE-beroepsonderwijs						
Aantal FTE-beroepsonderwijs (OP+OOP+NOP)	39,2	39,6	39,8	41,9	43,5	45,1
Aantal studenten per FTE	7,8	8,3	8,8	8,9	9,0	8,9
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE						
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE	29%	30%	29%	29%	29%	29%
Kosten personeel in loondienst (% omzet)						
Kosten personeel in loondienst (k€)	2.467	2.712	2.862	2.947	3.099	3.247
Loonkosten als percentage van totale omzet	61,4%	61,4%	65,9%	64,3%	66,0%	66,7%

Kalenderjaar	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Overhead personeelskosten						
<i>Kosten overhead (NOP) (k€)</i>	635	662	669	707	744	779
<i>Overhead personeelskosten in procenten</i>	25,7%	24,4%	23,4%	24,0%	24,0%	24,0%
Liquiditeit						
<i>Liquiditeit</i>	1,13	0,99	0,95	0,99	1,03	1,05
Rentabiliteit						
<i>Resultaat gewone bedrijfsvoering (k€)</i>	149	90	-90	6	-93	-114
<i>Baten gewone bedrijfsvoering (k€)</i>	4.015	4.416	4.341	4.581	4.698	4.871
<i>Rentabiliteit in procenten</i>	3,7%	2,0%	-2,1%	0,1%	-2,0%	-2,4%
Aantal m² (bvo) per student						
<i>Aantal m² totaal</i>	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750
<i>Aantal studenten</i>	306	328	349	375	392	400
<i>Aantal m² per student</i>	29	27	25	23	22	22
Aantal m² huur als percentage totale m²	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gemiddelde huisvestingskosten per m²						
<i>Huisvestingskosten (k€)</i>	554	595	595	595	595	595
<i>Aantal m² totaal</i>	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750
<i>Gemiddelde huisvestingskosten per m² (€)</i>	63	68	68	68	68	68
Herfinancieringsbehoefte						
Investeringsbehoefte (% totale jaaromzet)	4,5%	7,8%	4,6%	4,4%	4,3%	4,1%

Tabel 5 - Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)

6.2 Meerjarenbalans en meerjarenbegroting

Tabel 6 en Tabel 7 tonen de meerjarenprognoses van balans en staat van baten en lasten tot 2023. Deze zijn gebaseerd op het meerjarenmodel en een vijfjaarsprognose voor de kasstromen. In het model is vanaf 2019 teruggedaan naar de directe bekostigingsmethodiek van voor 2015 toen de cascadebekostiging werd ingevoerd, die nu weer verlaten wordt. De afschaffing van de cascade heeft een gering effect op het deelnemersdeel in de rijksbijdrage. Omdat dit vanwege de lumpsumfinanciering ook afhangt van de effecten bij de andere mbo-instellingen, is de onzekerheid in de prognose van de orde van 1 procent.

De meerjarenbalans laat een weinig verrassend verloop zien. De geleidelijke afname van vaste activa en langlopende schulden zijn het gevolg van de jaarlijkse afschrijving op het gebouw en de daarbij horende vrijval van de egaliseringsreserve. Vlottende activa en kortlopende schulden zijn vrijwel gelijk, wat aangeeft dat de liquiditeit vrijwel gelijk aan 1 blijft. De liquide middelen, evenals het eigen vermogen, variëren in lijn met het exploitatieresultaat dat in Tabel 7 wordt getoond. De jaarlijkse voorziening voor grootonderhoud is aangepast aan de uitkomst van het nieuwe onderhoudsplan. In de balans is rekening gehouden met de noodzaak om enkele uitgestelde projecten in de komende twee jaar uit te voeren.

Tabel 7 laat zien dat de geleidelijke toename van de rijksbijdrage in de pas loopt met de toename van personeels- en overige lasten die op hun beurt weer door de groei van het aantal studenten worden bepaald. Het grillige verloop van het exploitatieresultaat in Tabel 7 is beter te volgen in een grafische voorstelling die in de risicoparagraaf is te zien en daar zal worden besproken. De variaties kunnen in detail worden verklaard en geven ook geen aanleiding tot ongerustheid, want op lange termijn, als het aantal van 400 studenten bereikt is, zal het resultaat gemiddeld enigszins positief zijn. Ook de liquiditeitspositie zal door de incidentele, negatieve resultaten niet in gevaar komen. Er is voldoende financiële ruimte om elk jaar een bedrag van k€ 200 voor investeringen in de begroting op te nemen. De 'overige baten' bevat een post die te maken heeft met de centrale inkoop van verplichte leermiddelen

(readers, veiligheidsschoeisel, oorbeschermers, kwaliteitsgereedschap e.d.) die aan de studenten wordt doorbelast. Als deze post buiten beschouwing wordt gelaten, blijkt dat 90% van alle baten uit bekostiging of subsidies van het Ministerie van OCW afkomstig zijn. De school is dus niet erg afhankelijk van inkomsten uit de derde geldstroom. Dat neemt niet weg dat we de derde-geldstroom-activiteiten wel op peil willen houden, want het leerbedrijf hoort bij de LiS en is een heel nuttig element in de opleiding.

Meerjarenbalans (k€, afgerond)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
ACTIVA						
Vaste Activa						
<i>Materiële VA (MVA)</i>	10.003	9.787	9.429	9.071	8.661	8.227
TOTAAL VA	10.003	9.787	9.429	9.071	8.661	8.227
Vlottende Activa (VLA)	1.165	1.199	1.106	1.219	1.394	1.392
TOTAAL ACTIVA	11.168	10.986	10.535	10.290	10.055	9.619
PASSIVA						
<i>Eigen Vermogen</i>	1.497	1.587	1.497	1.503	1.410	1.296
<i>Algemene reserve</i>	1.497	1.587	1.497	1.503	1.410	1.296
<i>Voorzieningen</i>	453	303	300	302	338	352
<i>Langlopende Schulden</i>	8.189	7.879	7.569	7.259	6.949	6.639
<i>Kortlopende Schulden</i>	1.029	1.217	1.169	1.226	1.358	1.332
TOTAAL PASSIVA	11.168	10.986	10.535	10.290	10.055	9.619

Tabel 6 - Meerjarenbalans (k€, afgerond)

Meerjarenbegroting (k€, afgerond)	2017	2018	2019	2020	2021	2022
BATEN						
<i>Rijksbijdrage</i>	3.503	3.799	3.752	3.978	4.107	4.271
<i>Overige overheidsbijdragen</i>	25	25	25	25		
<i>College-, cursus- en examengelden</i>						
<i>Baten werk in opdracht van derden</i>	95	140	100	100	100	100
<i>Overige baten</i>	392	452	464	477	491	500
TOTAAL BATEN	4.015	4.416	4.341	4.581	4.698	4.871
LASTEN						
<i>Personeelslasten</i>	2.467	2.712	2.862	2.947	3.099	3.247
<i>Afschrijvingen</i>	526	559	558	581	610	634
<i>Huisvestingslasten</i>	405	445	445	445	445	445
<i>Overige lasten</i>	472	582	538	574	611	633
TOTAAL LASTEN	3.869	4.299	4.402	4.548	4.765	4.960
Saldo Baten en Lasten	146	116	-62	33	-67	-89
Saldo financiële bedrijfsvoering	2	-27	-28	-27	-27	-26
Saldo buitengewone baten en lasten						
TOTAAL RESULTAAT	149	90	-90	6	-93	-114

Tabel 7 - Meerjarenbegroting (k€, afgerond)

6.3 Risicoanalyse

Intern risicobeheersings- en controlesysteem

De begrote baten zijn doorgaans voorafgaand aan het boekjaar op basis van subsidiebeschikkingen voor ongeveer 85% al vastgelegd. De overige 15% wordt op basis van historische gegevens voor het grootste deel als niet heel risicovol beoordeeld. De voornaamste risico's voor de school betreffen budgetoverschrijdingen. In 2014 is een begin gemaakt met een beheersingssysteem waarbij binnen de organisatie op basis van specialisme budgethouders verantwoordelijk worden gemaakt voor het binnen budget blijven van begrotingsposten. Er is een planning & controle cyclus opgezet waarin budgethouders vóór het vaststellen van de jaarbegroting op basis van een gespecificeerde onderbouwing laten zien dat het toegekende budget toereikend is. Op basis van deze onderbouwing krijgen ze een beperkte bevoegdheid verplichtingen aan te gaan. Indien een budget niet toereikend blijkt te zijn kunnen zij alleen na toestemming van de directie, en gebaseerd op een nieuwe gespecificeerde onderbouwing, nieuwe verplichtingen aangaan.

Behalve de individuele verantwoordelijkheid van de budgethouders om (dreigende) overschrijdingen te melden worden er periodieke financiële rapportages opgesteld waarin de controller per budgetpost analyses maakt om te bepalen of het waarschijnlijk is dat de post binnen budget blijft. De penningmeester van het bestuur bespreekt deze rapportages en analyses gedetailleerd met de controller en rapporteert ze aan de Raad van Toezicht. In 2014 en 2015 is het nieuwe systeem verfijnd en uitgebreid. Behalve het formele functioneren van de procedures is veel aandacht besteed aan het creëren van een breed draagvlak in de organisatie, zodat de handhaving van procedures niet slechts gebeurt 'omdat het moet', maar omdat ingezien wordt dat het belangrijk is, en zinvol. Dit proces loopt nog en zal in 2017 en daarna doorlopend aandacht krijgen.

Toezicht

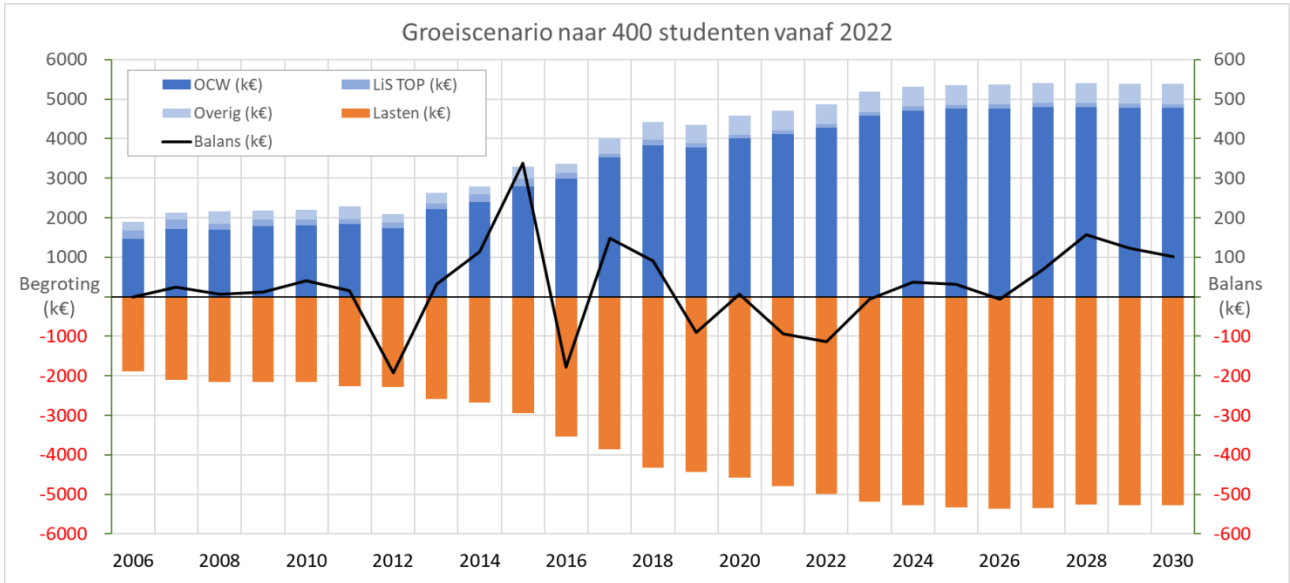
Sinds het beheersingssysteem is ingevoerd zijn er geen onverwachte tekorten meer ontstaan. In zoverre kan gesproken worden van een succes. Aandachtspunt voor de komende jaren is voorkomen dat er te voorzichtig wordt geopereerd, waardoor te laat duidelijk wordt dat er voldoende middelen beschikbaar zijn voor noodzakelijke uitgaven om onderwijskundige en bestuurskundige doelstellingen te realiseren.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

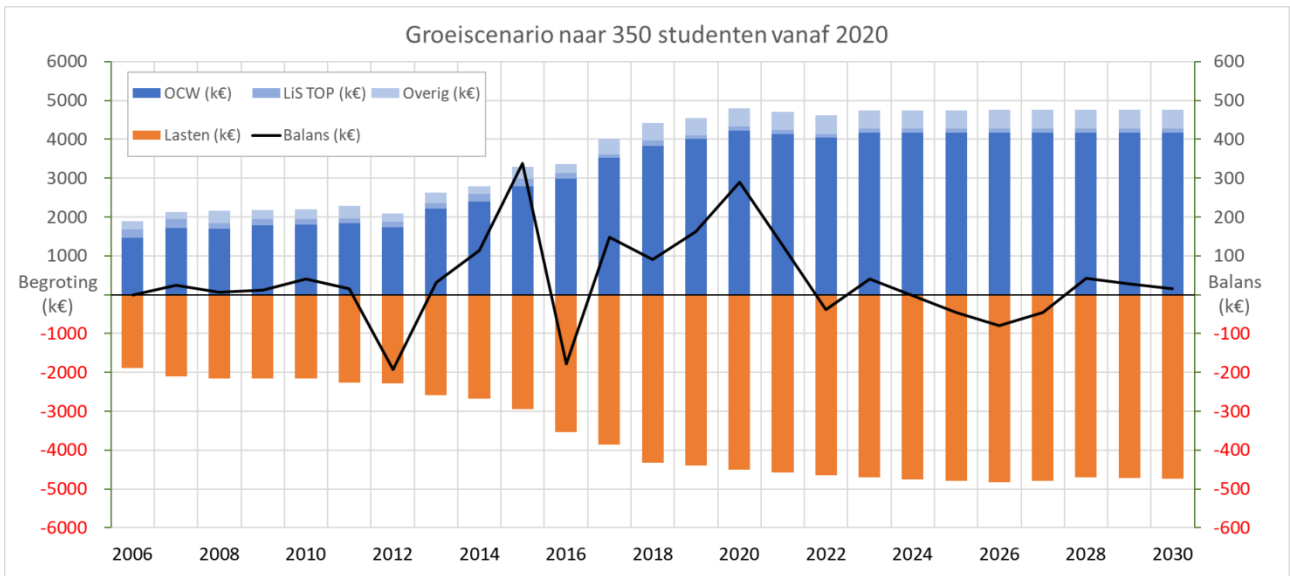
Voor de risicobeheersing is de vraag hoe de school er financieel voor zal staan als de groei in de komende jaren lager uitvalt dan we nu verwachten cruciaal. Om daar inzicht in te krijgen hebben we twee scenario's met ons meerjarenmodel doorgerekend: een voor een jaarlijkse instroom van 92 en een voor 98 studenten, met een uiteindelijk aantal van 350 en 400 studenten. De verhouding student/personeel wordt daarbij op 11 en 36 gehouden.

In Figuur 13 en Figuur 14 is de ontwikkeling van het exploitatieresultaat (de balans) te zien. Vanaf 2013 groeit het aantal studenten tot 2021 met een vrij constant aantal van 27 studenten per jaar. Voor het balansresultaat zou men ten gevolge van het t-2 effect een in twee jaar toenemend negatieve waarde verwachten die vervolgens ongeveer constant blijft en tenslotte weer in twee jaar naar nul stijgt. Maar in plaats daarvan fluctueert het resultaat ten gevolge van incidentele gebeurtenissen, waaruit geconcludeerd mag worden dat de betrouwbaarheid van gedetailleerde prognoses tamelijk gering is. Het geïntegreerde jaarresultaat is echter op de lange termijn positief en kan zelfs flink oplopen, wat aangezien we geen winstoogmerk hebben niet de bedoeling is en vaak ook niet de realiteit. Anderzijds is het evident dat een constant klein positief resultaat over een lange termijn tot een aanzienlijk bedrag zal kunnen leiden, daarmee aangevend dat een flink verlies af en toe geen kwaad kan.

De pieken en dalen hebben ieder een eigen verklaring die met verschillende factoren te maken hebben. Zo zullen fluctuaties in de groei van het aantal studenten bijvoorbeeld in 2019 een eenmalig dieptepunt in het aantal diploma's veroorzaken. Verder zijn na 2017 en 2021 de effecten van het aflopen van de CIV en de RIF-subsidies te merken. Uiteindelijk verwachten we bij een constante studentenpopulatie in elk van de scenario's een klein positief exploitatieresultaat. Er is dus alle reden om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien.

Figuur 13: Resultaten meerjarenmodel bij groeiscenario naar 400 studenten

Figuur 14: Resultaten meerjarenmodel bij groeiscenario naar 350 studenten

7 Bijlage: Jaarbericht 2017 van de Raad van Toezicht

De Leidse instrumentmakersschool is een instelling voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en valt daarmee onder de Wet Educatie en Beroepsonderwijs. Deze wet regelt dat alle mbo-scholen een Raad van Toezicht moeten hebben en legt de volgende wettelijke bevoegdheden daarvan vast:

- Benoemen, schorsen en ontslaan van de leden van het Bestuur
- Goedkeuren van de begroting, de jaarrekening, het jaarverslag, het strategisch meerjarenplan en het bestuursreglement
- Toezien op het naleven van wettelijke verplichtingen en omgang met de branchecode
- Aanwijzen van de accountant
- Verantwoording afleggen over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden in het jaarverslag

Met de uitbreiding in 2016 van de huisvesting, met onder meer nieuwe praktijkruimten, beschikt de school over een uitstekende infrastructuur en extra ruimte om de beoogde groei van het aantal leerlingen op te vangen. De daadwerkelijke groei van de instroom is in 2017 iets achtergebleven bij de planning, maar de verwachting blijft dat de school de komende jaren zal groeien. Daarmee wordt ook voorzien in een behoefte in het bedrijfsleven en de wetenschap. De vraag naar vakspecialisten is groot en de afgestudeerde leerlingen van de school vinden snel werk. Waardering voor de school werd wederom zichtbaar in de Keuzegids MBO 2017, waarin de LiS opnieuw het keurmerk “topopleiding” heeft gekregen.

De samenstelling van de Raad van Toezicht is in 2017 gewijzigd. De heer I. Molenaar is in maart 2016 teruggetreden als lid en in december 2017 opgevolgd door mevrouw J. Everts. De heer Molenaar blijft als adviseur in een ontwikkeltraject van de schoolorganisatie nauw betrokken bij de school. Wegens drukke werkzaamheden heeft de heer H. Werij in december zijn lidmaatschap van de Raad van Toezicht moeten beëindigen. De Raad van Toezicht, het bestuur en de directie zijn hem zeer erkentelijk voor de grote inzet voor de school gedurende een lange reeks van jaren. De vacature zal in 2018 worden ingevuld.

De Raad van Toezicht heeft in 2017 drie keer vergaderd. Naast de cyclische aspecten van het bestuur en beheer van de school en het met de school verbonden centrum voor innovatief vakmanschap, heeft de Raad van Toezicht in 2017 net als in 2016 bijzondere aandacht besteed aan de kwaliteitszorg van het onderwijs, en de ontwikkeling van de organisatie, in het licht van de uitbreiding van het leerlingenaantal en het docentencorps. Er zijn eerste stappen gezet om van een betrekkelijk informele wijze van werken over te gaan naar een meer gestructureerde organisatie. Dit is ook noodzakelijk om kwaliteitszorg van het onderwijs verder te versterken en beter te verankeren. De Raad van Toezicht heeft met waardering kennisgenomen van het ontwikkeltraject dat door het bestuur in gang is gezet, maar heeft, ook aan de hand van eerdere bevindingen van de onderwijsinspectie, vastgesteld dat verdere stappen nodig zijn om het hoge niveau van de opleiding ook in de toekomst vast te houden.

De jaarrekening 2017 laat een gezonde financiële exploitatie zien. De resultaten zijn echter gevoelig voor incidentele tegenvallers. Voor de komende jaren blijft daarom een strakke financiële planning nodig. In dat kader heeft de Raad van Toezicht met genoegen geconstateerd dat de kwaliteit van de financiële planning en administratie zich zeer positief heeft ontwikkeld. In andere onderdelen van de bedrijfsvoering zijn nog aandachtspunten waar de Raad van Toezicht vinger aan de pols houdt.

De Raad van Toezicht dankt bestuur, directie en medewerkers voor hun grote inzet in 2017. Het succes van de LiS steunt in de eerste plaats op hun professionaliteit en voortdurende, grote betrokkenheid.

8 Bijlage: Commissies

Programmaraad LiS TOP

Wim Bloem (VUmc Fysica en Medische Technologie, Amsterdam)

Frank Bakker (Demcon, Enschede)

Jan van Frankenhuyzen (TUD Medical Delta, Delft)

Joris Jaspers (UMC Cluster Medische Technologie & Klinische Fysica, Utrecht)

Pieter Kappelhof (Hittech Multin, Delft), Helma Kaptein (Generade, Leiden)

Mark Lazeroms (Medtronic Bakken Research Center, Maastricht)

Bart van Straten (Van Straten Medical, Nieuwegein)

Beroepenveldcommissie

Micha Paalman (VUMC)

Marco van der Velden (Hittech)

Maurice Heemskerk (VSL)

Jerry van der Ploeg (LUMC)

Examencommissie

Daphne Feldman (ambtelijk secretaris, LiS)

Reijer Jochemsen (voorzitter, LION UL)

Jan van Frankenhuyzen (TUD Medical Delta, Delft)

John van der Meer (TNO Delft)

Bart Schouten (LiS)

Robin Hollebeek (LiS)

Gé van Veen (LiS)

Projectgroep LiS hbo-PE

Egbert Bol (Inholland)

Martin Kampinga (Luchtvaarttechnologie)

Jan Schmidt (namens LiS)

John Verbeek (namens LiS)

Frank Molster (LiS)

Stuurgroep Instrumentation for Space

Boudewijn Zeijlmans (cosine, Warmond)

Dick Harms (LiS)

Egbert Bol (Inholland, Delft)

Hanneke Gorter (Holland Rijnland)

Hein Olthof (T-Minus, Delft)

Jan Scholten (NLR, Marknesse)

Jeroen Rotteveel (ISIS, Delft)

Jerre Sweers (Stellar Space Industries, Leiden)

Martijn Seijger (SBIC, Noordwijk)

Maurice Heemskerk (Westend BV, Lisse)

Michiel Rodenhuis (NOVA, Leiden)

Peter Paul Kooijman (SRON, Utrecht)

Ubo Termote (Airbus DS, Leiden)

Henry Werij tot 1 juni 2017 (TNO, Delft)

9 Bijlage: Donateurs

De belangrijke donateurs uit het recente verleden zijn hieronder kort beschreven.

Provincie Zuid-Holland, subsidies voor:

- Ontwikkelen van na- en bijscholingstrajecten
- Oriëntatie op groeimogelijkheden LiS.
- Onderzoek naar mogelijkheden hbo-traject.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:

- Bijdrage voor uitbreiding van de faciliteiten.
- Subsidie voor Centra voor Innovatief Vakmanschap. Tot en met 2017 ontving de LiS hieruit een subsidie voor het versterken van onderwijs in de medische techniek (Life Sciences & Health).
- Subsidie via het Regionaal Investeringsfonds (RIF), voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vijf jaar.

De gemeente Leiden:

- Subsidie voor onderzoek naar hbo-onderwijs en groeimogelijkheden LiS.
- Subsidie voor uitbreiding faciliteiten.

Holland Rijnland

- Subsidie voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vier jaar.

Stichting Utopa:

- Donatie voor uitbreiding van de faciliteiten.

Universiteit Leiden:

- Grond herverkaveling en donatie ten behoeve van uitbreiding faciliteiten
- Ter beschikking stellen van grond voor van fietsenstalling en groenvoorziening.

Stichting de Nobel:

- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

De firma Hembrug:

- Donatie gespecialiseerde harddraaimachine.

De firma Ter Hoek Vonkerosie:

- Donatie van een vonkerosiemachine.

Stichting Zabawas:

- Diverse donaties voor uitbreiding van het machinepark.
- Donatie aan studenten met studiefinancieringsproblemen, gekoppeld aan leerdoelen.

Haas-TEC Europa:

- Studiebeurzen voor een aantal studenten.
- Korting op de aanschaf van onderdelen voor Haas machines.

10 Bijlage: Notitie helderheid

Uitbesteding

De LiS besteedt geen bekostigd onderwijs uit aan een andere instelling of organisatie tegen betaling.

Investeren van publieke middelen in private activiteiten.

De inzet van LiS middelen voor de activiteiten van LiS TOP komen aan de orde in hoofdstuk 4. Ze zijn in overeenstemming met de helderheidscondities.

Vrijstellingen.

In de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 is er aan geen van de studenten vrijstelling verleend voor (delen van) de opleiding. De centrale examinering en de 'onderhoudsplicht' voor de exacte vakken waren hiervan de belangrijkste oorzaken.

Les- en cursusgeld niet betaald door de deelnemer zelf.

Alle deelnemers bij de LiS betaalden in 2017 zelf het lesgeld.

Twee studenten konden het lesgeld niet betalen. Hiertoe zijn de extra middelen die de minister ter beschikking heeft gesteld ingezet.

In- en uitschrijving, en inschrijving van deelnemers in meer dan één opleiding tegelijk.

De LiS heeft slechts één opleiding.

In het cursusjaar 2016-2017 kende de LiS 8 vroegtijdige schoolverlaters, wat inhoudt dat van de 37 LiS-schoolverlaters (een ongekend hoog aantal voor de LiS) er minimaal 29 hun opleiding op andere scholen hebben voortgezet.

Gezien de hoge nood bij bedrijven en instellingen in onze sector, verwachten wij dat van de 8 schoolverlaters een groot deel ongediplomeerd aan het werk gegaan is. Immers was er sprake van 7 schoolverlaters uit leerjaar drie en 7 uit leerjaar twee en deze studenten zijn, ondanks hun ongediplomeerd zijn, al behoorlijk vaardig in het bewerken van metaal en het is (vooral v.w.b. de schoolverlaters uit leerjaar drie) niet erg aannemelijk dat deze studenten een nieuw mbo-opleiding gestart zijn.

De deelnemer volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven.

Deze situatie deed zich in 2017 bij de LiS niet voor.

Bekostiging van maatwerktrajecten ten behoeve van bedrijven.

Deze situatie deed zich in 2017 bij de LiS niet voor.

Buitenlandse deelnemers en onderwijs in het buitenland.

De LiS had in de schooljaren 2016-2017 en 2017-2018 geen buitenlandse deelnemers.

De LiS heeft geen vestigingen in het buitenland.

11 Bijlage: Lijst met afkortingen

ANBI	Algemeen Nut Beogende Instelling
BAPO	Bevordering Arbeidsparticipatie Ouderen
BGO	Beroepsgericht onderwijs
BVO	Bruto vloeroppervlak
BPV	Beroepspraktijkvorming
BVE	Beroepsonderwijs en Volwasseneducatie
CvB	College van bestuur
CiV	Centrum voor innovatief vakmanschap
CNC	Computer Numerical Control
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
EFQM	European Foundation for Quality Management
FTE	Fulltime equivalent
Hbo	Hoger beroepsonderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
INK	Instituut Nederlandse Kwaliteit
JOB	Jongerenorganisatie beroepsonderwijs
KPI	Kritieke Prestatie Indicatoren
LiS	Leidse instrumentmakers School
LISA	LiS-Alumni
LSH	Life Science and Health
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
MIS	Management Information System
NOP	Niet-onderwijzend personeel
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Onderwijs- en examenregeling
OOP	Onderwijsondersteunend personeel
OP	Onderwijzend personeel
PBT	Platform Bèta Techniek
PDCA	Plan Do Check Act
PGO	Praktijk gestuurd onderwijs
PPS	Publiek-Private Samenwerking
PVA	Plan van aanpak
PVT	Personeelsvertegenwoordiging
RI	Research Instrumentmaker
RIF	Regionaal investeringsfonds mbo
ROC	Regionaal opleiding centrum
RvT	Raad van Toezicht
TOA	Technisch onderwijsassistent
Utopa	ANBI-stichting; de naam is afgeleid van de TOPA-groep.
Vmbo	Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
VO	Voortgezet onderwijs
VSV	Voortijdig schoolverlater
WO	Wetenschappelijk onderwijs

B	Jaarrekening
----------	---------------------

B0 Juridische structuur, Bestuur en Raad van Toezicht

Juridische structuur

Stichting Leidse Instrumentmakersschool is per 1 januari 2014 gefuseerd met Stichting Vrienden van de Leidse Instrumentmakersschool. Op deze datum is tevens de naam van de stichting veranderd van "Leidse Instrumentmakers Stichting" in "Stichting Leidse Instrumentmakers School", kortweg Stichting LiS.

Groepsverhoudingen

Stichting Leidse Instrumentmakers School staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen (de groep).

Geconsolideerde rechtspersonen:

Naam	Statutaire zetel	Zeggen-schap
Stichting LiS TOP	Leiden	100%

Bestuurssamenstelling

Het bestuur van Stichting Leidse Instrumentmakers School, is op 31 december 2017 als volgt samengesteld:

Naam	functie
Dr. A. J. van Strien	voorzitter
Prof. Dr. P.H. Kes	penningmeester
Dr. H.B. Brom	secretaris

De Raad van Toezicht van Stichting Leidse Instrumentmakers School bestaat op 31 december 2017 uit 5 leden.
Er is één vacature.

B1 Grondslagen voor de jaarrekening
--

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. In deze regeling is bepaald dat de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 660 Onderwijsinstellingen) van toepassing zijn en met inachtneming van de daarin aangeduide uitzonderingen.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan.

In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de "Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen."

Vreemde valuta

Voorzover van toepassing worden activa en passiva omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Koersverschillen welke ontstaan bij de omrekening worden aangemerkt als resultaat.

Grondslagen voor de waardering van de activa en passiva

Algemeen

Alle activa en passiva worden gewaardeerd op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

Materiële vaste activa

Gebouwen en terreinen:

De gebouwen en terreinen, waarvan in het kader van de OKF operatie het economisch claimrecht is verkregen zijn op het moment van overdracht (in gebruik name) gewaardeerd tegen de nominatieve restwaarde, zoals deze is bepaald bij de uitvoering van de OKF. Voor wat betreft de gebouwen is deze waarde verhoogd met de investeringen uit eigen middelen.

De gebouwen en terreinen worden in de balans opgenomen volgens genoemde waardering onder aftrek van de jaarlijks toegepaste afschrijvingen van 3,33% voor gebouwen. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Op terreininrichting wordt 3,33% afgeschreven.

Inventaris en apparatuur:

De aanwezige inventaris en apparatuur worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van de jaarlijks toegepaste afschrijvingen die zijn afgestemd op de geschatte levensduur van de betreffende activa en tijdsevenredig worden berekend. Als activeringsgrens voor de onder dit hoofd te plegen investeringen geldt vanaf 1 januari 2015 een bedrag van €1.000,- per eenheid.

De jaarlijkse afschrijvingspercentages bedragen voor:	%
Automatisering, hard- en software	20
Gereedschappen en meubilair	20
Inventaris / verbouwing	10
Machines t/m 2010	6,66
Machines 2011-2012	5,00
Machines vanaf 2013	6,66

B1 Grondslagen voor de jaarrekening
--

Financiële vaste activa

Deelneming:

Deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de netto vermogenswaarde. Bij deze deelneming worden overeenkomstige grondslagen van waardering en resultaatbepaling toegepast.

Vlottende activa

Liquide middelen:

De liquide middelen staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de stichting.

Passiva

Langlopende schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Personeelsbeloningen/ pensioenen

Voor de medewerkers van de organisatie is een pensioenregeling getroffen die kwalificeert als een toegezegde pensioenregeling. Deze pensioenregeling is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds (ABP) en wordt in de jaarrekening verwerkt als toegezegde bijdrageregeling. Dit betekent dat de over het boekjaar verschuldigde premies als kosten worden verantwoord. De risico's van loonontwikkeling, prijsindexatie en beleggingsrendement op het fondsvermogen zullen mogelijk leiden tot toekomstige aanpassingen in de jaarlijkse bijdragen aan het pensioenfonds. Deze risico's komen niet tot uitdrukking in een in de balans opgenomen voorziening. Informatie over eventuele tekorten en de gevolgen hiervan voor de pensioenpremies in de toekomstige jaren is niet beschikbaar.

Onderhoudsvoorziening

De onderhoudsvoorziening wordt aangehouden ter egalisatie van (grote) uitgaven in het kader van onderhoud aan het pand en de zich daarin bevindende installaties.

Egalisatiereserve

Uit ontvangen subsidies en donaties zijn machines gekocht en is de nieuwbouw grotendeels gefinancierd. Bovendien zijn er machines in natura geschonken. Deze laatste zijn middels een schenkingsovereenkomst gewaardeerd op een reële marktwaarde. Deze bijdragen zijn opgenomen in een egalisatiereserve die in gelijke termijnen met afschrijvingen op de verkregen activa wordt afgeschreven ten gunste van het resultaat, te weten 15 en 20 jaar voor de machines en 30 jaar voor de nieuwbouw.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het exploitatiesaldo wordt bepaald als het verschil tussen de baten en lasten. De baten en lasten worden, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde algemene grondslagen en grondslagen voor de waardering van activa en passiva, toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

Winsten worden slechts verantwoord voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet

Onder netto-omzet wordt verstaan de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen en verleende diensten onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen.

Opbrengsten voortvloeiend uit de verkoop van goederen worden verantwoord op het moment dat alle belangrijke rechten op economische voordelen alsmede alle belangrijke risico's zijn overgegaan op de koper. De kostprijs van deze goederen wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht, gebaseerd op de tot balansdatum in het kader van de dienstverlening gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten dienstverlening. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Exploitatiesubsidies

Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen.

Grondslagen voor de opstelling van het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen en vlottende effecten. De effecten kunnen worden beschouwd als zeer liquide middelen.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van de stichting zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende rechtspersonen waarop een overheersende invloed kan worden uitgeoefend.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De deelnemingen zijn integraal geconsolideerd.

B2	Geconsolideerde balans per 31 december 2017
-----------	--

		31-12-2017	31-12-2016
		EUR	EUR
1	ACTIVA		
	Vaste activa		
1.2	<u>Materiële vaste activa</u>		
	Gebouwen en terreinen	8.685.499	9.034.124
	Inventaris en apparatuur	816.543	821.981
	Overige	501.390	488.025
	In uitvoering	-	4.662
		10.003.432	10.348.792
	Totaal vaste activa	10.003.432	10.348.792
	Vlottende activa		
1.3	Vorraden	4.763	2.921
1.4	<u>Vorderingen</u>		
	Debiteuren	101.757	171.083
	Kortlopende vorderingen op OCW	250.706	80.670
	Overlopende activa	35.148	150.020
		387.611	401.773
1.5	Liquide middelen	772.263	763.608
	Totaal vlottende activa	1.164.637	1.168.302
	Totaal activa	11.168.069	11.517.094
2	PASSIVA		
2.1	<u>Eigen vermogen</u>		
	Algemene reserve	1.497.023	1.348.495
	Totaal eigen vermogen	1.497.023	1.348.495
2.2	<u>Voorzieningen</u>		
	Onderhoud	452.827	506.376
		452.827	506.376
2.3	<u>Langlopende schulden</u>		
	Kredietinstellingen	1.994.534	2.065.767
	Egalisatiereserve	6.194.981	6.433.588
		8.189.515	8.499.355
2.4	<u>Kortlopende schulden</u>		
	Kredietinstellingen	71.233	71.233
	Crediteuren	26.073	97.210
	Ministerie van OCW	20.000	20.000
	Belastingen en premies soc. verzekeringen	132.428	119.305
	Schulden ter zake van pensioenen	28.545	24.667
	Overlopende passiva	750.425	830.453
		1.028.704	1.162.868
	Totaal passiva	11.168.069	11.517.094

B3 Geconsolideerde staat van baten en lasten 2017

	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
3 Baten			
3.1 Rijksbijdragen	3.502.865	3.632.140	2.990.643
3.2 Overige overheidsbijdragen	25.000	25.000	-
3.3 Baten in opdracht van derden	94.929	220.000	130.959
3.4 Overige baten	392.460	418.582	245.404
Totaal baten	<u>4.015.254</u>	<u>4.295.722</u>	<u>3.367.006</u>
4 Lasten			
4.1 Personele lasten	2.466.540	2.647.972	2.327.247
4.2 Afschrijvingen	525.855	506.363	298.146
4.3 Huisvestingslasten	404.646	438.700	462.562
4.4 Overige instellingslasten	472.012	581.821	441.314
Totaal lasten	<u>3.869.053</u>	<u>4.174.856</u>	<u>3.529.269</u>
Saldo baten en lasten	<u>146.201</u>	<u>120.866</u>	<u>-162.263</u>
5 Financiële baten en lasten			
Financiële baten	623	-	8.915
Financiële lasten	1.704	-30.135	-25.672
Saldo financiële baten en lasten	<u>2.327</u>	<u>-30.135</u>	<u>-16.757</u>
Resultaat	<u>148.528</u>	<u>90.731</u>	<u>-179.020</u>
Totaal resultaat	<u>148.528</u>	<u>90.731</u>	<u>-179.020</u>

Stichting Leidse Instrumentmakers School,

Namens de Raad van Toezicht,

Mr. J.E. van der Boon, Voorzitter

Namens het bestuur,

Prof. Dr. P.H. Kes, Penningmeester

B4 Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2017

	2017 EUR	2016 EUR
<u>Kasstroom uit operationele activiteiten</u>		
Resultaat	148.528	-179.020
Overige mutaties EV	-	-
Resultaat	<u>148.528</u>	<u>-179.020</u>
Afschrijvingen (excl. opbrengst bij verkoop)	525.853	301.646
Mutaties egalisatierekening	-238.607	2.639.240
Mutaties voorzieningen	<u>-53.549</u>	<u>60.000</u>
	<u>233.697</u>	<u>3.000.886</u>
<u>Veranderingen in vlottende middelen</u>		
Voorraden	-1.842	-2.921
Vorderingen	14.162	-68.405
Kortlopende schulden	<u>-134.164</u>	<u>93.157</u>
	<u>-121.844</u>	<u>21.831</u>
	<u>260.381</u>	<u>2.843.697</u>
<u>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</u>		
Materiële vaste activa	-180.493	-5.869.765
Financiële vaste activa	-	-
	<u>-180.493</u>	<u>-5.869.765</u>
<u>Kasstroom uit financieringsactiviteiten</u>		
Toename langlopende schulden	-	2.065.767
Aflossing langlopende schulden	<u>-71.233</u>	<u>-</u>
	<u>-71.233</u>	<u>2.065.767</u>
Mutatie liquide middelen	<u>8.655</u>	<u>-960.301</u>
Beginstand liquide middelen	763.608	1.723.909
Mutatie liquide middelen	<u>8.655</u>	<u>-960.301</u>
Eindstand liquide middelen	<u>772.263</u>	<u>763.608</u>

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2017

1.2 Materiële vaste activa	Aanschaf- waarde t/m 2016 EUR	Afschrijving t/m 2016 EUR	Boekwaarde 31-12-2016 EUR	Mutaties 2017			Boekwaarde 31-12-2017 EUR
				Investering 2017 EUR	Desinveste- ring 2017 EUR	Afschrijving 2017 EUR	
				Omschrijving (afschrijvingspercentage)			
<i>Gebouwen en terreinen</i>							
Gebouwen (3,33%)	10.705.337	2.118.284	8.587.053	-	-	355.919	8.231.134
Terreinen (0%)	396.940	-	396.940	-	-	-	396.940
Terreininrichting (3,33%)	39.120	326	38.794	5.902	-	1.413	43.283
Verbouwing (20%)	80.858	69.521	11.337	5.071	-	2.266	14.142
<i>Totaal gebouwen en terreinen</i>	11.222.255	2.188.131	9.034.124	10.973	-	359.598	8.685.499
<i>Inventaris en apparatuur</i>							
Machines (div.)	1.246.169	454.623	791.546	27.433	-	63.323	755.656
Hardware (33,33%)	37.059	33.234	3.825	36.127	-	7.098	32.854
Software (33,33%)	36.034	9.424	26.610	9.246	-	7.823	28.033
<i>Totaal inventaris en apparatuur</i>	1.319.262	497.281	821.981	72.806	-	78.244	816.543
Overige (div.)	622.205	134.180	488.025	101.376	-	88.011	501.390
In uitvoering	4.662	-	4.662	-	4.662	-	-
Totaal materiële vaste activa	13.168.384	2.819.592	10.348.792	185.155	4.662	525.853	10.003.432

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	9.966.000	1-jan-2017
Verzekerde waarde gebouwen	18.255.200	25-jan-2018

De verzekerde waarde gebouwen is gebaseerd op een schatting in afwachting van een nieuwe taxatie. Deze heeft plaatsgevonden in november 2017. De polis is met terugwerkende kracht aangepast in 2018. De getaxeerde waarde bedraagt €13.450.000.

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (vervolg)

VLOTTENDE ACTIVA		31-12-2017	31-12-2016
		EUR	EUR
1.3	Vorraden		
	Onderhanden projecten	4.763	2.921
		<u>4.763</u>	<u>2.921</u>
1.4	Vorderingen		
	Debiteuren		
	Saldo conform subadministratie debiteuren	75.595	121.902
	Bij: nog te factureren bedragen	32.167	54.941
	Af: Voorziening dubieuze debiteuren	-6.005	-5.760
	<i>Totaal debiteuren</i>	<u>101.757</u>	<u>171.083</u>
	Kortlopende vorderingen op OCW		
	Laatste tranche bijdrage PBT (besteed deel)	168.614	-
	Vakantiegeld vordering	82.092	80.670
	<i>Totaal kortlopende vorderingen op OCW</i>	<u>250.706</u>	<u>80.670</u>
	Overlopende activa		
	Omzetbelasting	-	35.045
	Vooruitbetaalde kosten	34.142	40.427
	Te ontvangen posten	956	70.000
	Overige	50	4.548
	<i>Totaal overlopende activa</i>	<u>35.148</u>	<u>150.020</u>
	Totaal vorderingen	<u>387.611</u>	<u>401.773</u>

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (vervolg)

1.5	Liquide middelen	31-12-2017 <u>EUR</u>	31-12-2016 <u>EUR</u>
	Kasmiddelen	401	635
	Bank en girorekeningen	<u>771.862</u>	<u>762.973</u>
	<i>Totaal liquide middelen</i>	<u><u>772.263</u></u>	<u><u>763.608</u></u>

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Saldo 31-12-2016	Mutaties		Saldo 31-12-2017
		Bestemming resultaat	Overige Mutaties	
	EUR	EUR	EUR	EUR
Algemene reserve	1.348.495	148.528	-	1.497.023
Totaal eigen vermogen	<u><u>1.348.495</u></u>	<u><u>148.528</u></u>	<u><u>-</u></u>	<u><u>1.497.023</u></u>

2.2 Voorzieningen

	Saldo 31-12-2016	Mutaties			Saldo 31-12-2017
		Dotaties	Onttrek- king	Vrijval	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Onderhoudsvoorziening	506.376	38.000	91.549	-	452.827
Totaal voorzieningen	<u><u>506.376</u></u>	<u><u>38.000</u></u>	<u><u>91.549</u></u>	<u><u>-</u></u>	<u><u>452.827</u></u>

Onderhoudsvoorziening

Begin 2018 is een nieuw groot onderhoudsplan opgesteld. Op basis daarvan is een jaarlijkse dotatie van €38.000 vastgesteld. Dit is met terugwerkende kracht ingevoerd vanaf 2017. Circa €162.000 betreft uitgaven langer dan 5 jaar in de toekomst.

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden

	Egalisatie- reserve nieuwbouw	Egalisatie- reserve inventaris	Lening Schatkist	Totaal lang- lopende schulden
	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand langlopend 31-12-2016	6.058.342	375.246	2.065.767	8.499.355
Stand kortlopend 31-12-2016	211.337	27.269	71.233	309.839
Stand totale schuld 31-12-2016	6.269.679	402.515	2.137.000	8.809.194
Dotatie/ opname	-	-	-	-
Vrijval/ aflossing	211.338	27.269	71.233	309.840
Stand totale schuld 31-12-2017	6.058.341	375.246	2.065.767	8.499.354
Stand kortlopend 31-12-2017	211.337	27.269	71.233	309.839
Stand langlopend 31-12-2017	5.847.004	347.977	1.994.534	8.189.515
Bedrag 1-5 jr	845.350	109.074	284.932	1.239.356
Bedrag >5 jr	5.001.654	238.903	1.709.602	6.950.159
Rente	0,00%	0,00%	1,27%	

Egalisatie nieuwbouw

Deze post bestaat uit ontvangen bijdragen voor uitbreiding van de huisvesting van het Ministerie van OCW (€3.000.000), Stichting Utopa (€3.000.000) en de Gemeente Leiden (€340.000). Er zal op worden afgeschreven vanaf het moment van in gebruik name van het nieuwe gebouw. De egalisatie zal gelijkmatig met de afschrijvingslast t.g.v. de staat van Baten en Lasten worden verantwoord.

Egalisatie inventaris

In de periode 2009-2016 zijn uit ontvangen subsidies en donaties machines gekocht. De ontvangen subsidie valt, evenredig aan de afschrijving, vrij ten gunste van het resultaat.

Lening schatkist

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (vervolg)

2.4 Kortlopende schulden	31-12-2017 EUR	31-12-2016 EUR
<u>Kredietinstellingen</u>	<u>71.233</u>	<u>71.233</u>
<u>Crediteuren</u> De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.	<u>26.073</u>	<u>97.210</u>
<u>Ministerie van OCW</u> Terug te betalen subsidie	<u>20.000</u>	<u>20.000</u>
<u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>		
Loonheffingen	125.592	119.305
Omzetbelasting	6.836	-
<i>Totaal belastingen en premies SV</i>	<u>132.428</u>	<u>119.305</u>
<u>Pensioenschulden</u>	<u>28.545</u>	<u>24.667</u>
<u>Overlopende passiva</u>		
Vrijval egaliseringsreserve komend boekjaar	238.606	238.606
Nog te besteden subsidies OCW	197.924	225.232
Te betalen administratie en accountantskosten	18.330	18.500
Te betalen kosten	145.516	195.044
Te betalen rente	26.163	24.119
Nog te besteden deelnemersbijdragen	34.144	33.566
Vakantie- en bindingstoelage	84.067	83.165
Overige vooruitontvangen baten	5.675	2.100
Overige	-	10.121
<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>750.425</u>	<u>830.453</u>
Totaal kortlopende schulden	<u>1.028.704</u>	<u>1.162.868</u>

B6 Niet uit de balans blijvende rechten, verplichtingen en regelingen.

Huurovereenkomsten

Er zijn huurcontracten afgesloten inzake kantoorapparatuur met looptijden variërend van 5 tot 7 jaar. De jaarlijkse huurverplichting bedraagt €20.603.

Kredietfaciliteit

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

Voorziening BAPO

Berekeningen middels het voorgeschreven model geven aan dat geen voorziening BAPO noodzakelijk is.

B7 Overzicht verbonden partijen

Beslissende zeggenschap

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteit	Eigen vermogen 31-12-2017	Resultaat 2017	Verklaring art 2:403 BW	Consolidatie
Stichting LiS TOP	Stichting	Leiden	1	9.500	9.172	nee	ja

Overige verbonden partijen

In de Raad van Toezicht zitten vertegenwoordigers van bedrijven. Deze bedrijven zijn belanghebbende in die zin dat ze baat hebben bij afgestudeerde instrumentmakers van hoge kwaliteit, die mogelijk na hun studie voor deze bedrijven komen te werken. In sommige gevallen verstrekken deze bedrijven ook opdrachten aan het leerbedrijf. De hierbij behorende overeenkomsten hebben een zuiver zakelijk karakter.

In het verslagjaar hebben verder geen transacties met andere verbonden partijen plaats gevonden.

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2017

3	Baten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
3.1	Rijksbijdragen OCW			
	Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	2.887.630	2.806.888	2.322.314
	Overige subsidies OCW	615.235	825.252	668.329
	<i>Totaal rijksbijdragen OCW</i>	<u>3.502.865</u>	<u>3.632.140</u>	<u>2.990.643</u>
	De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2017 (20-10-2016 kenmerk 777600-1) inclusief latere (prijs-) aanpassingen.			
	<u>Specificatie overige subsidies OCW</u>			
	Salarismix	56.850	67.545	55.483
	Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-74.704	-74.704	-112.055
	Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	131.275	184.206	103.440
	Wachtgeld	90.567	88.126	69.647
	Bijdrage CIV gelden	245.167	355.770	447.707
	Bijdrage RIF gelden	57.963	127.000	-
	Zij-instroom subsidies	76.594	77.309	52.827
	Prestatiebox	25.040	-	35.000
	Voorziening leermiddelen	6.483	-	-
	Studieverlof BVE	-	-	16.280
	<i>Totaal overige subsidies OCW</i>	<u>615.235</u>	<u>825.252</u>	<u>668.329</u>
	De bijdrage CIV gelden betreft een subsidie van het Platform Betatechniek en is opgebouwd uit €176.000 ten behoeve van de groei van de school, €32.407 voor de exploitatiekosten van Stichting LiSTOP en €36.760 ter ondersteuning van de PPS bij LiS Engineering.			
3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies			
	Holland Rijnland	25.000	25.000	-
	<i>Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies</i>	<u>25.000</u>	<u>25.000</u>	<u>-</u>
3.3	Baten in opdracht van derden			
	<u>Contractonderwijs</u>			
	Na- en bijscholingscursussen	25.658	35.000	17.223
	<i>Totaal contractonderwijs</i>	<u>25.658</u>	<u>35.000</u>	<u>17.223</u>
	<u>Overige baten werk in opdracht van derden</u>			
	Metaal	35.348	125.000	47.075
	Micromechanica/ projecten leerjaar 4	5.452	20.000	13.692
	Glas	26.371	40.000	52.969
	Overig	2.100	-	-
	<i>Totaal overige baten werk derden</i>	<u>69.271</u>	<u>185.000</u>	<u>113.736</u>
	Totaal opbrengst werk derden	<u>94.929</u>	<u>220.000</u>	<u>130.959</u>
3.4	Overige baten			
	Sponsoring	7.400	4.500	6.700
	Vrijwillige ouderbijdragen	9.581	21.000	17.275
	Vergoeding leermiddelen	124.974	161.980	105.631
	Vrijval egalisatierekening inventaris	238.606	219.602	85.848
	Diverse opbrengsten	11.899	11.500	29.950
	<i>Totaal overige baten</i>	<u>392.460</u>	<u>418.582</u>	<u>245.404</u>

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2017 (vervolg)

4	Lasten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
4.1	Personele lasten			
	<u>Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten</u>			
	Lonen en salarissen	1.828.056	1.885.396	1.735.525
	Sociale lasten	236.078	245.541	216.071
	Pensioenpremies	251.283	261.698	198.980
		<u>2.315.417</u>	<u>2.392.634</u>	<u>2.150.576</u>
	<u>Overige personele lasten</u>			
	Inhuur derden	55.016	130.663	62.887
	Overige personeelslasten	119.670	142.075	120.930
		<u>174.686</u>	<u>272.738</u>	<u>183.817</u>
	Uitkeringen (-/)	-23.563	-17.400	-7.146
	Totaal personele lasten	<u><u>2.466.540</u></u>	<u><u>2.647.972</u></u>	<u><u>2.327.247</u></u>
4.2	Afschrijvingen			
	Gebouwen	355.920	358.880	194.213
	Verbouwingen	2.266	1.927	1.927
	Terreininrichting	1.413	-	326
	Machines	63.323	62.159	48.712
	Hardware	7.098	1.568	5.853
	Software	7.823	9.637	4.606
	Overige materiële vaste activa	88.012	72.192	46.009
	Opbrengst verkopen machines	-	-	-3.500
	<i>Totaal afschrijvingen</i>	<u><u>525.855</u></u>	<u><u>506.363</u></u>	<u><u>298.146</u></u>
4.3	Huisvestingslasten			
	Huren	-	-	46.436
	Verzekeringen	19.614	18.200	13.208
	Klein onderhoud en exploitatie	61.045	52.120	35.922
	Energie en water	88.172	115.200	71.342
	Schoonmaakkosten	94.520	73.150	62.657
	Belastingen en heffingen	93.345	71.500	40.556
	Dotatie onderhoudsvoorziening	38.000	100.000	60.000
	Verhuiskosten/ opening nieuwbouw	-	-	120.941
	Overige huisvestingskosten	9.950	8.530	11.500
	<i>Totaal huisvestingslasten</i>	<u><u>404.646</u></u>	<u><u>438.700</u></u>	<u><u>462.562</u></u>

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2017 (vervolg)

4.4 Overige instellingslasten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
Administratie- en beheerslasten			
Telefoonkosten	7.168	6.350	6.126
Porto	2.351	2.500	2.109
Drukwerk/ kopieerkosten	1.340	3.250	1.628
Contributies en abonnementen	13.959	11.750	12.034
Advieskosten	11.888	8.250	9.392
Verzekeringen	4.489	5.800	3.498
Administratiekosten	22.652	27.475	28.817
Accountantskosten	18.638	13.500	12.312
Reis- en verblijfskosten	6.978	9.250	6.851
Huur apparaten	11.457	17.000	10.881
Automatiseringskosten	29.507	34.050	5.009
Kantoorkosten	4.601	7.500	5.889
<i>Totaal administratie- en beheerslasten</i>	135.028	146.675	104.546
Inventaris, apparatuur en leermiddelen			
Klein inventaris en studentfaciliteiten	4.550	14.680	8.483
Onderhoud machines	14.234	18.000	9.697
Verzekeringen machines en inventaris	14.767	16.200	15.180
Vervoer en opslag	313	2.600	1.310
Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	27.950	52.280	38.758
Automatiseringskosten leermiddelen	9.779	12.080	4.728
Boeken en tijdschriften	1.271	2.650	2.156
Examenkosten	12.658	13.310	15.457
Diplomeringskosten	3.703	6.500	9.070
Readers/werkmappen	24.227	21.050	22.245
Gereedschap	32.521	40.500	33.579
Materialen	63.718	75.900	48.989
Projecten leerjaar 4	12.910	20.000	10.559
Veiligheidsmiddelen leerlingen	22.242	29.200	22.654
Kosten BVCA	5.210	5.330	3.972
Ontwikkeling cursussen	-	3.000	45
Introductieweek	14.740	16.000	16.010
Overige leerlingkosten	4.984	13.900	3.281
<i>Totaal inventaris, apparatuur en leermiddelen</i>	269.777	363.180	266.173

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2017 (vervolg)

Overige	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
<u>Marketing en Publiciteit</u>			
Reclamekosten	3.738	4.350	6.498
Kosten website	1.307	6.650	6.889
Drukwerk/ folders	3.103	4.000	1.943
Beurzen	9.136	11.500	9.298
Wervingskosten	2.837	6.300	6.917
Overige publiciteitskosten	-	3.866	651
<i>Totaal marketing en publiciteit</i>	20.121	36.666	32.196
<u>Overige lasten</u>			
Bestuurskosten	7.699	7.300	10.806
Representatiekosten	6.146	3.000	4.037
Reis- en verblijfskosten cursussen	2.192	7.500	-
Kantinekosten	15.942	15.000	12.229
Kosten herziening btw voorgaande jaren	3.621	-	358
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	6.775	-	4.715
Overige	4.711	2.500	6.254
<i>Totaal overige lasten</i>	47.086	35.300	38.399
Totaal overige instellingslasten	472.012	581.821	441.314

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2017 (vervolg)

	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
5 Financiële baten en lasten			
<u>Financiële baten</u>			
Rentebaten	623	-	8.915
<i>Totaal financiële baten</i>	<u>623</u>	<u>-</u>	<u>8.915</u>
<u>Financiële lasten</u>			
Rentelasten	26.238	26.235	24.214
Voorschot compensatie herbeoordeling rentederivaten	-29.400	-	-
Overige financiële lasten	1.458	3.900	1.458
<i>Totaal financiële lasten</i>	<u>-1.704</u>	<u>30.135</u>	<u>25.672</u>
Saldo financiële baten en lasten	<u><u>2.327</u></u>	<u><u>-30.135</u></u>	<u><u>-16.757</u></u>

Stichting Leidse Instrumentmakers School
Namens de Raad van Toezicht,

Namens het bestuur,

Mr. J.E. van der Boon, Voorzitter

Prof. Dr. P.H. Kes, Penningmeester

B9	Enkelvoudige balans per 31 december 2017
-----------	---

		31-12-2017	31-12-2016
		EUR	EUR
1	ACTIVA		
	Vaste activa		
1.2	<u>Materiële vaste activa</u>		
	Gebouwen en terreinen	8.685.498	9.034.123
	Inventaris en apparatuur	816.103	819.791
	Andere vaste bedrijfsmiddelen	501.393	488.027
	In uitvoering	-	4.662
		10.002.994	10.346.603
1.3	<u>Financiële vaste activa</u>		
	Deelneming	9.500	328
		9.500	328
	Totaal vaste activa	10.012.494	10.346.931
	Vlottende activa		
1.4	<u>Vorderingen</u>		
	Debiteuren	49.792	85.940
	Kortlopende vorderingen op OCW	82.092	80.670
	Verbonden partijen	349.520	291.406
	Overlopende activa	34.729	143.862
		516.133	601.878
1.5	Liquide middelen	449.971	354.890
	Totaal vlottende activa	966.104	956.768
	Totaal activa	10.978.598	11.303.699
2	PASSIVA		
		31-12-2017	31-12-2016
		EUR	EUR
2.1	<u>Eigen vermogen</u>		
	Algemene reserve	1.497.023	1.348.495
	Totaal eigen vermogen	1.497.023	1.348.495
2.2	<u>Voorzieningen</u>		
	Onderhoud	452.827	506.376
		452.827	506.376
2.3	<u>Langlopende schulden</u>		
	Kredietinstellingen	1.994.534	2.065.767
	Egalisatiereserve	6.194.981	6.433.588
		8.189.515	8.499.355
2.4	<u>Kortlopende schulden</u>		
	Kredietinstellingen	71.233	71.233
	Crediteuren	25.536	95.961
	Ministerie van OCW	20.000	20.000
	Verbonden partijen	-	-
	Belastingen en premies soc. verz.	125.592	119.305
	Pensioenschulden	28.545	24.667
	Overlopende passiva	568.327	618.307
		839.233	949.473
	Totaal passiva	10.978.598	11.303.699

B10 Enkelvoudige staat van baten en lasten 2017

	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
3 Baten			
3.1 Rijksbijdragen	3.375.735	3.473.370	2.875.936
3.2 Baten in opdracht van derden	7.352	-	13.692
3.3 Overige baten	623.982	675.527	433.710
Totaal baten	4.007.069	4.148.897	3.323.338
4 Lasten			
4.1 Personele lasten	2.465.952	2.565.309	2.310.670
4.2 Afschrijvingen	524.103	504.611	296.394
4.3 Huisvestingslasten	397.579	432.700	453.694
4.4 Overige instellingslasten	488.126	526.130	393.828
Totaal lasten	3.875.760	4.028.750	3.454.586
Saldo baten en lasten	131.309	120.146	-131.248
5 Financiële baten en lasten			
Financiële baten	6.134	-	9.527
Financiële lasten	1.913	-29.985	-25.526
Saldo financiële baten en lasten	8.047	-29.985	-15.999
Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	139.356	90.161	-147.247
6 Resultaat deelnemingen	9.172	569	-31.773
Exploitatieresultaat	148.528	90.731	-179.020

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2017

1.2	Materiële vaste activa	Aanschaf- waarde t/m 2016	Afschrijving t/m 2016	Boekwaarde 31-12-2016	Mutaties 2017		Boekwaarde 31-12-2017
					Investering	Desinves- tering	
	Omschrijving (afschrijvingspercentage)	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
	Gebouwen en terreinen						
	Gebouwen (3,33%)	10.705.337	2.118.284	8.587.052			8.231.133
	Terreinen (0%)	396.940	-	396.940	-	-	396.940
	Terreininrichting (3,33%)	39.120	326	38.794	5.902	-	43.283
	Verbouwing (10%)	80.858	69.521	11.337	5.071	-	14.142
	Totaal gebouwen en terreinen	11.222.255	2.188.131	9.034.123	10.973	-	8.685.498
	Inventaris en apparatuur						
	Machines (div.)	1.246.169	454.623	791.546	27.433	-	755.655
	Hardware (10%/20%)	37.059	33.234	3.824	36.127	-	32.853
	Software (33,33%)	27.275	2.854	24.421	9.246	-	27.595
	Totaal inventaris en apparatuur	1.310.503	490.711	819.791	72.806	-	816.103
	Overige vaste activa	622.207	134.180	488.027	101.376	-	501.393
	In uitvoering	4.662	-	4.662	-	4.662	-
	Totaal materiële vaste activa	13.159.627	2.813.022	10.346.603	185.155	4.662	10.002.994

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	9.966.000	1-1-2017
Verzekerde waarde gebouwen	18.255.200	25-1-2018

De verzekerde waarde gebouwen is gebaseerd op een schatting in afwachting van een nieuwe taxatie. Deze heeft plaatsgevonden in november 2017. De polis is met terugwerkende kracht aangepast in 2018. De getaxeerde waarde bedraagt €13.450.000.

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2017 (vervolg)

1.3 Financiële vaste activa

	Boekwaarde 31-12-2016 EUR	Investering- en 2017 EUR	Desinves- tering- 2017 EUR	Resultaat 2017 EUR	Boek- waarde 31-12-2017 EUR
Deelneming Stichting LiS TOP	328	-	-	9.172	9.500
Totaal	328	-	-	9.172	9.500

VLOTTENDE ACTIVA

1.4	Vorderingen	31-12-2017 EUR	31-12-2016 EUR
	Debiteuren		
	Saldo conform subadministratie debiteuren	42.443	70.028
	Bij: nog te ontvangen bedragen	13.354	21.672
	Af: voorziening dubieuze debiteuren	-6.005	-5.760
	<i>Totaal debiteuren</i>	<u>49.792</u>	<u>85.940</u>
	Kortlopende vorderingen op OCW		
	Vakantietoelage	82.092	80.670
	<i>Totaal kortlopende vorderingen op OCW</i>	<u>82.092</u>	<u>80.670</u>
	Verbonden partijen		
	Stichting LiS TOP	349.520	291.406
	<i>Totaal verbonden partijen</i>	<u>349.520</u>	<u>291.406</u>
	Overlopende activa		
	Omzetbelasting	2.087	34.590
	Vooruitbetaalde kosten	32.335	32.441
	Nog te ontvangen posten	257	70.000
	Overige	50	6.831
	<i>Totaal overlopende activa</i>	<u>34.729</u>	<u>143.862</u>
	Totaal vorderingen	<u>516.133</u>	<u>601.878</u>
1.5	Liquide middelen		
	Kasmiddelen	401	635
	Banken	449.570	354.255
	<i>Totaal liquide middelen</i>	<u>449.971</u>	<u>354.890</u>

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2017 (vervolg)

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Saldo 31-12-2016	Bestemming Resultaat	Mutaties		Saldo 31-12-2017
			Resultaat	Overige mutaties	
	EUR	EUR	Resultaat deel- nemingen EUR	EUR	EUR
Algemene reserve	1.348.495	139.356	9.172	-	1.497.023
Totaal eigen vermogen	1.348.495	139.356	9.172	-	1.497.023

2.2 Voorzieningen

	Saldo 31-12-2016	Dotaties	Mutaties		Saldo 31-12-2017
			Ont- trekking	Vrijval	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Onderhoudsvoorziening	506.376	38.000	91.549	-	452.827
Totaal voorzieningen	506.376	38.000	91.549	-	452.827

Onderhoudsvoorziening

Begin 2018 is een nieuw groot onderhoudsplan opgesteld. Op basis daarvan is een jaarlijkse dotatie van €38.000 vastgesteld. Dit is met terugwerkende kracht ingevoerd vanaf 2017. Circa €162.000 betreft uitgaven langer dan 5 jaar in de toekomst.

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2017 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden

	Egalisatie- reserve nieuwbouw	Egalisatie- reserve inventaris	Lening Schatkist	Totaal lang- lopende schulden
	EUR	EUR	EUR	EUR
Stand langlopend 31-12-2016	6.058.342	375.246	2.065.767	8.499.355
Stand kortlopend 31-12-2016	211.337	27.269	71.233	309.839
Stand totale schuld 31-12-2016	6.269.679	402.515	2.137.000	8.809.194
Dotatie/ opname	-	-	-	-
Vrijval/ aflossing	211.338	27.269	71.233	309.840
Stand totale schuld 31-12-2017	6.058.341	375.246	2.065.767	8.499.354
Stand kortlopend 31-12-2017	211.337	27.269	71.233	309.839
Stand langlopend 31-12-2017	5.847.004	347.977	1.994.534	8.189.515
Bedrag 1-5 jr	845.350	109.074	284.932	1.239.356
Bedrag >5 jr	5.001.654	238.903	1.709.602	6.950.159
Rente	0%	0%	1,27%	

Egalisatie nieuwbouw

Deze post bestaat uit ontvangen bijdragen voor uitbreiding van de huisvesting van het Ministerie van OCW (€3.000.000), Stichting Utopa (€3.000.000) en de Gemeente Leiden (€340.000). Er zal op worden afgeschreven vanaf het moment van in gebruik name van het nieuwe gebouw. De egalisatie zal gelijkmatig met de afschrijvingslast t.g.v. de staat van Baten en Lasten worden verantwoord.

Egalisatie inventaris

In de periode 2009-2016 zijn uit ontvangen subsidies en donaties machines gekocht. De ontvangen subsidie valt, evenredig aan de afschrijving, vrij ten gunste van het resultaat.

Lening Schatkist

In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2017 (vervolg)

2.4 Kortlopende schulden	31-12-2017 EUR	31-12-2016 EUR
<u>Kredietinstellingen</u>	<u>71.233</u>	<u>71.233</u>
<u>Crediteuren</u> De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.	<u>25.536</u>	<u>95.961</u>
<u>Ministerie van OCW</u>		
Terug te betalen subsidie	<u>20.000</u>	<u>20.000</u>
<i>Totaal Ministerie van OCW</i>	<u>20.000</u>	<u>20.000</u>
<u>Belastingen en premies sociale verzekeringen</u>		
Loonheffingen	<u>125.592</u>	<u>119.305</u>
<i>Totaal belastingen en premies SV</i>	<u>125.592</u>	<u>119.305</u>
<u>Pensioenschulden</u>	<u>28.545</u>	<u>24.667</u>
<u>Overlopende passiva</u>		
Vrijval egalisatiereserve komend boekjaar	238.606	238.606
Nog te besteden subsidies OCW	27.311	21.692
Te betalen administratie en accountantskosten	14.830	15.000
Te betalen kosten	143.205	195.334
Te betalen rente	26.163	24.119
Nog te besteden deelnemersbijdragen	34.144	33.566
Vakantie- en bindingstoelage	84.068	83.165
Overige	-	6.825
<i>Totaal overlopende passiva</i>	<u>568.327</u>	<u>618.307</u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017

3	Baten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
3.1	Rijksbijdragen OCW			
	Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	2.887.630	2.806.888	2.322.314
	Overige subsidies OCW	488.105	666.482	553.622
	<i>Totaal rijksbijdragen OCW</i>	<u>3.375.735</u>	<u>3.473.370</u>	<u>2.875.936</u>
De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2017 (20-10-2016 kenmerk 777600-1) inclusief latere (prijs-) aanpassingen.				
<u>Specificatie overige subsidies OCW</u>				
	Salarismix	56.850	67.545	55.483
	Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-74.704	-74.704	-112.055
	Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	131.275	184.206	103.440
	Wachtgeld	90.567	88.126	69.647
	Bijdrage CIV gelden aan school	176.000	324.000	333.000
	Zij-instromers	76.594	77.309	52.827
	Prestatiebox	25.040	-	35.000
	Voorziening leermiddelen	6.483	-	-
	Studieverlof BVE	-	-	16.280
	<i>Totaal overige subsidies OCW</i>	<u>488.105</u>	<u>666.482</u>	<u>553.622</u>
3.2	Baten in opdracht van derden			
	Overige baten in opdracht van derden	7.352	-	13.692
	<i>Totaal baten in opdracht van derden</i>	<u>7.352</u>	<u>-</u>	<u>13.692</u>
3.3	Overige baten			
	Doorberekende salariskosten	185.066	207.120	148.291
	Sponsoring	7.400	4.500	6.700
	Vrijwillige ouderbijdragen	9.581	21.000	17.275
	Vergoeding materialen	44.632	48.400	26.315
	Vergoeding veiligheidsmiddelen	18.787	29.200	21.035
	Vergoeding readers/werkmappen	15.097	19.550	11.726
	Vergoeding gereedschappen	30.246	40.500	33.395
	Bijdrage introductieweek	11.280	12.000	9.939
	Vergoeding kosten B-VCA	4.932	5.330	3.221
	Doorberekende machinekosten	49.648	50.075	44.093
	Doorberekende algemene kosten	1.374	2.750	-
	Vrijval egalisatierekening	238.606	219.602	85.848
	Overige opbrengsten & giften	-	8.500	-
	Diverse opbrengsten	7.333	7.000	25.872
	<i>Totaal overige baten</i>	<u>623.982</u>	<u>675.527</u>	<u>433.710</u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017 (vervolg)

4	Lasten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
4.1	Personele lasten			
	<u>Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten</u>			
	Lonen en salarissen	1.828.056	1.885.396	1.735.525
	Sociale lasten	236.078	245.541	216.071
	Pensioenpremies	251.283	261.698	198.980
		<u>2.315.417</u>	<u>2.392.634</u>	<u>2.150.576</u>
	<u>Overige personele lasten</u>			
	Inhuur derden/ detacheringen	54.428	53.000	46.387
	Arbo en VGM	21.422	18.365	10.785
	Reiskosten woon-werkverkeer (incl. verhuiskostenverg.)	21.815	22.000	20.162
	Opleidingen	50.745	49.000	44.845
	Premies (bovenwettelijke) WW uitkeringen	11.882	31.760	22.731
	Overige personeelslasten	13.806	15.950	22.330
		<u>174.098</u>	<u>190.075</u>	<u>167.240</u>
	Uitkeringen (-/-)	-23.563	-17.400	-7.146
	Totaal personele lasten	<u><u>2.465.952</u></u>	<u><u>2.565.309</u></u>	<u><u>2.310.670</u></u>
4.2	Afschrijvingen			
	Gebouwen	355.920	358.880	194.213
	Verbouwingen	2.266	1.927	1.927
	Terreininrichting	1.413	-	326
	Machines	63.323	62.159	48.712
	Hardware	7.098	1.568	5.853
	Software	6.071	7.885	2.854
	Overige materiële vaste activa	88.012	72.192	46.009
	Opbrengst verkopen machines	-	-	-3.500
	<i>Totaal afschrijvingen</i>	<u><u>524.103</u></u>	<u><u>504.611</u></u>	<u><u>296.394</u></u>
4.3	Huisvestingslasten			
	Huur	-	-	46.436
	Verzekeringen	19.614	18.200	13.208
	Klein onderhoud en exploitatie	61.045	52.120	35.922
	Energie en water	88.172	115.200	71.342
	Schoonmaakkosten	94.520	73.150	62.657
	Heffingen	93.345	71.500	40.556
	Dotatie onderhoudsvoorziening	38.000	100.000	60.000
	Verhuiskosten/ opening nieuwbouw	-	-	120.941
	Overige huisvestingskosten	9.950	8.530	11.500
	Doorbelaste huisvestingskosten	-7.067	-6.000	-8.868
	<i>Totaal huisvestingslasten</i>	<u><u>397.579</u></u>	<u><u>432.700</u></u>	<u><u>453.694</u></u>

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017 (vervolg)

4.4 Overige instellingslasten	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
Administratie- en beheerslasten			
Telefoonkosten	6.807	6.000	5.766
Porto	2.351	2.500	2.109
Drukwerk/ kopieerkosten	1.340	3.000	1.628
Contributies en abonnementen	13.709	11.500	11.784
Advieskosten	11.888	7.500	8.805
Verzekeringen	4.489	5.800	3.498
Administratiekosten	16.452	21.000	20.622
Accountantskosten	16.213	11.000	10.137
Reis- en verblijfskosten	6.752	8.000	6.548
Huur apparaten	11.457	17.000	10.881
Automatiseringskosten	27.878	32.000	3.423
Kantoorkosten	4.601	7.500	5.844
Overige beheerslasten	-	-	-
<i>Totaal administratie- en beheerslasten</i>	123.937	132.800	91.045
Inventaris, apparatuur en leermiddelen			
Klein inventaris en studentfaciliteiten	4.550	14.680	8.483
Onderhoud machines	14.234	18.000	9.697
Verzekeringen machines en inventaris	14.767	16.200	15.180
Vervoer en opslag	268	2.500	1.310
Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	27.782	49.780	37.264
Automatiseringskosten leermiddelen	9.779	12.080	4.728
Boeken en tijdschriften	1.271	2.650	2.156
Examenkosten	12.658	13.310	15.457
Diplomeringskosten	3.703	6.000	9.070
Readers/werkmappen	23.909	19.550	21.441
Gereedschap	32.521	40.500	33.579
Materialen	57.542	48.400	37.349
Veiligheidsmiddelen leerlingen	22.242	29.200	22.654
Kosten BVCA	5.210	5.330	3.972
Introductieweek	14.740	16.000	16.010
Overige leerlingkosten	4.984	2.900	3.281
<i>Totaal inventaris, apparatuur en leermiddelen</i>	250.160	297.080	241.631

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017 (vervolg)

Overige	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
<u>Marketing en publiciteit</u>			
Reclamekosten	2.713	1.000	5.036
Website	1.307	1.650	6.889
Drukwerk/ folders	2.561	3.000	1.581
Beurzen	7.322	7.500	4.487
Wervingskosten	1.837	1.300	5.186
Overige publiciteitskosten	-	-	263
<i>Totaal marketing en publiciteit</i>	15.740	14.450	23.442
<u>Overige lasten</u>			
Bestuurskosten	7.699	7.300	10.806
Representatiekosten	5.999	2.000	3.899
Kantinekosten	14.929	15.000	11.678
Bijdrage RIF	55.000	55.000	-
Kosten herziening btw voorgaande jaren	3.621	-	358
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	6.775	-	4.715
Overige	4.266	2.500	6.254
<i>Totaal overige lasten</i>	98.289	81.800	37.710
Totaal overige instellingslasten	488.126	526.130	393.828

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2017 (vervolg)

	Uitkomst 2017 EUR	Begroting 2017 EUR	Uitkomst 2016 EUR
5 Financiële baten en lasten			
<u>Financiële baten</u>			
Rentebaten	257	-	7.399
Rentebaten groepsmaatschappijen	5.877	-	2.128
<i>Totaal financiële baten</i>	6.134	-	9.527
<u>Financiële lasten</u>			
Rente hypotheek	26.238	26.235	24.119
Voorschot compensatie herbeoordeling rentederivaten	-29.400	-	-
Overige financiële lasten	1.249	3.750	1.407
<i>Totaal financiële lasten</i>	-1.913	29.985	25.526
Saldo financiële baten en lasten	8.047	-29.985	-15.999
6 Resultaat deelnemingen			
Resultaat Stichting LiS TOP	9.172	569	-31.773
	9.172	569	-31.773

C1 **Controleverklaring**

pagina 4 invoegen

pagina 6 invoegen

C2 (Voorstel) Bestemming van het exploitatiesaldo
--

Voorgesteld wordt het exploitatiesaldo als volgt te muteren in het eigen vermogen:

	2017 EUR
Eigen vermogen per aanvang boekjaar	1.348.495
Verrekening exploitatiesaldo	148.528
Overige mutaties	-
Eigen vermogen per ultimo boekjaar	<u>1.497.023</u>

Dit voorstel, dat nog goedgekeurd dient te worden door de Raad van Toezicht, is voorshands in de jaarrekening verwerkt.

C3 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

D Algemene informatie

Gegevens over de rechtspersoon

Bevoegd gezag nummer	41894
Brin	02OV
Statutaire naam	Stichting Leidse Instrumentmakers School
Juridische vorm	Stichting
KvK nummer	27336584
Webadres	http://www.lis.nl
Sector	BVE
Straatnaam/huisnummer	Einsteinweg 61
Postcode / Plaats	2333 CC Leiden
Telefoon	071-5681169

Informatie over de rapportage

Rapportageperiode	1-1-2017 t/m 31-12-2017
-------------------	-------------------------

Contactpersoon voor deze rapportage

Naam	dhr. ing. D.W. Harms
Functie	directeur
Telefoon	071-5681169
E-mail	harms@lis.nl

Accountant

Accountantskantoor	FSV Accountants + Adviseurs B.V.
Accountant	dhr. K. Verhoeven RA CISA

G. Geormerkte doelsubsidies OCW
G1 Verantwoording subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Geheel uitgevoerd en afgerond	Nog niet geheel afgerond
Wachtgeld	2017/2/521319	20-10-2016	90.567	90.567	x	
Excellentie MBO	2016/2/375730	20-12-2016	20.868	20.868		x
Kwaliteitsafspraken MBO- resultaat afhankelijk budget	2017/2/670662	22-11-2016	18.026	18.026		x
Kwaliteitsafspraken MBO	2016/2/375730	20-12-2016	92.381	92.381		x
Prestatiebox MBO variabel	2017/2/702151	19-12-2007	25.000	25.000	x	
Prestatiebox MBO variabel (rente)	2017/2/702151	19-12-2007	40	40	x	
Bijdrage CIV	BO.13.0334/PM	1-3-2013	1.900.000	1.520.000		x
Voorziening leermiddelen minima 2016	2016/2/375730	20-12-2016	3.483	3.483	x	
Voorziening leermiddelen minima 2017	2017/2/521319	22-8-2017	8.695	8.695		x
			<u>2.159.060</u>	<u>1.779.060</u>		

G2 Subsidies met verrekeningsclausule
G2-A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Totale kosten	Te verrekenen
Versterking salarismix	2017/2/402206	20-10-2016	56.850	56.850	56.850	-
Zij-instroom	2015/2/56519	21-10-2015	20.000	20.000	20.000	-
Zij-instroom	2015/2/56519	21-10-2015	20.000	20.000	20.000	-
Zij-instroom	2015/2/56519	21-10-2015	20.000	20.000	-	20.000
Zij-instroom	2015/2/96027	20-11-2015	20.000	20.000	20.000	-
Zij-instroom	2015/2/96027	20-11-2015	20.000	20.000	20.000	-
			<u>156.850</u>	<u>156.850</u>	<u>136.850</u>	<u>20.000</u>

G2-B Doorlopend in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Saldo 1-1-2017	Ontvangen in verslagjaar	Totale kosten	Saldo nog te besteden 31-12-2017
RIF	108386	20-10-2016	507.948	126.987	101.590	57.963	170.614
Zij-instroom	2017/2/423172	21-3-2017	20.000	-	20.000	11.296	8.704
Zij-instroom	2017/2/423172	21-3-2017	20.000	-	20.000	19.444	556
Zij-instroom	2017/2/423172	21-3-2017	20.000	-	20.000	15.966	4.034
Zij-instroom	2017/2/423172	21-3-2017	20.000	-	20.000	11.679	8.321
Totaal aflopend			<u>587.948</u>	<u>126.987</u>	<u>181.590</u>	<u>116.348</u>	<u>192.229</u>

H. Bezoldiging van bestuurders en toezichhouders.

In het kader van de Wet Normering Topinkomens dient het aantal complexiteitspunten te worden berekend om het bezoldigingsmaximum te bepalen.

Criterium	Punten
Totale baten <€5M	2
Aantal leerlingen <1.500	1
Aantal sectoren	1
Extra punt i.v.m MBO techniek	1
Totaal aantal punten	5
Klasse voor bezoldigingsmaximum	B

Bezoldiging topfunctionarissen

Naam	Ing.D.W.Harms
Functie	directeur
Duur	1-1 t/m 31-12
Omvang	1,0
Gewezen topfunctionaris	nee

Bezoldiging

Beloning	€ 108.560
Belaste onkostenvergoedingen	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -
Totaal bezoldiging	€ 108.560
Bezoldigingsmaximum	€ 118.000

Gegevens 2016

Duur dienstverband	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband	1,00

Bezoldiging 2016

Beloning	€ 105.582
Belaste onkostenvergoedingen	€ -
termijn	€ -
Totaal bezoldiging	€ 105.582

Toezichhoudende topfunctionarissen

Naam	Dr. A. J. van Strien	Prof. Dr. P.H. Kes	Dr. H.B. Brom
Functie	voorzitter	penningmeester	secretaris
Duur	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Individueel WNT-maximum	€ 17.700	€ 11.800	€ 11.800

Bezoldiging

Beloning	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -	€ -	€ -
Totaal bezoldiging	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500

Gegevens 2016

Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
--------------------	-------------	-------------	-------------

Bezoldiging 2016

Beloning	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -	€ -	€ -
Totaal bezoldiging	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500